

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

פענוח הערות ומראי-מקומות.

פרשת מקץ ב.

פרשתינו מג, טז. וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִיֶּזְרַע לְאִשְׁרָה עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָלַךְ כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִדְהֶרִים:

בראשית רבה פרק צב, ד. וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים וְגו' וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־מֶלֶךְ וְגו' וְהָכֵן (בראשית מג, טו טז), וְאִין הָכֵן אֲלָא שְׁבַת. הִיךְ מָה דְאִתְּ אָמַר (שמות טז, ה): וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ וְגו', הִדָּא אָמַרְהָ שְׁשִׁמֵר יוֹסֵף אֶת הַשְּׁבַת קֳדָם שְׁלֵא תִנְתֵּן.

אתו פל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים. ועם יוסף עלו הארון והשכינה והכהנים והלוים, ושבעה ענני הכבוד. ולא עוד, אלא שהיה מהלך ארונו של יוסף עם ארון חי עולמים, והיו אמות העולם שואלין ישראל ואומרים להן: וכי מה טיבן שלשני ארונות הללו? והם אומרים להן: זה ארונו שלמת, וזה ארונו שלחי עולמים. והם אומרים להן: מה טיבו של ארונו שלמת מהלך עם ארון חי עולמים? והם אומרים להן: המת המנח בארון הזה קיים מה שכתוב במנח בארון זה. כתוב (שמות כב) "אנכי יי אלהיך", וביוסף כתוב (בראשית נ, יט) "המתחת אלהים אני?" כתוב (שמות כב) "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", וביוסף כתוב (בראשית מב, יח) "את האלהים אני ירא". כתוב (שמות כו) "לא תשא את שם יי אלהיך לשוא", וביוסף כתוב (בראשית מב, טז) "הי פרעה!" כתוב (שמות כז) "זכור את יום השבת לקדשו", וביוסף כתוב (בראשית מג, טז) "וטבח טבח והכו", ואין 'הכו' אלא שבת, שפאמר: (שמות טז, ה) "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". כתוב (שמות כא) "כבד את אביך", וביוסף כתוב: (בראשית לז, יג) "ויאמר ישראל אל יוסף: הלווא אחיך רעים בשכם, לכה ואשליחך אליהם, ויאמר לו: הנני". כתוב

(1 פרשתינו מג, טז. וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִיֶּזְרַע לְאִשְׁרָה עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָלַךְ כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִדְהֶרִים:

(2 בראשית רבה פרק צב, ד. וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים וְגו' וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־מֶלֶךְ וְגו' וְהָכֵן (בראשית מג, טו טז), וְאִין הָכֵן אֲלָא שְׁבַת, הִיךְ מָה דְאִתְּ אָמַר (שמות טז, ה): וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ וְגו', הִדָּא אָמַרְהָ שְׁשִׁמֵר יוֹסֵף אֶת הַשְּׁבַת קֳדָם שְׁלֵא תִנְתֵּן.

בשלה יג, יט. וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

מחילתא בשלה יג, יט. מי לנו גדול מיוסף, שלא נתעסק בו אלא משה. משה זכה בעצמות יוסף, ואין בישראל גדול ממנו, שפאמר: (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". מי לנו גדול כמשה, שלא נתעסק בו אלא הקדוש ברוך הוא, שפאמר: (דברים לד, ו) "ויקבר אתו בגי בארץ מואב, מול בית פעור, ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה". ולא עוד, אלא שעם יעקב עלו עבדי פרעה וזקני ביתו, שפאמר: (בראשית נז, ו) "ויעלו

5) ב"ר הוצאות תיאודור אלבק. ראה בסוף.

וישלה לה, ב. ויאמר יעקב אל-ביתו ואל כל-אשר עמו
הטרו את-אלהי הנכר אשר בתכם והטהרו והתקלפו
שמלתיכם:

ויקרא רבה פרק ב, י. מן הבקר ומן הצאן, ברוך המקום
שספר עצמו עם הצדיקים הראשונים, אדם העלה שור
על גבי המזבח, שנאמר (תהלים סט, לב): ותיטב לה' משור
פר, נח קים מה שפכתו בתורה, שנאמר (בראשית ח, כ):
ויבן נח מזבח לה', אברהם קים את התורה כלה, שנאמר
(בראשית כו, ה): יעקב אשר שמע אברהם וגו', שהוא עשה
קרבו והקריב אל, יצחק קים מה שפכתו בתורה והשליך
עצמו לפני אביו כשה זבוח. יעקב קים מה שפכתו
בתורה, שנאמר (בראשית לה, ד): ויתנו אל יעקב את [כל]
אלהי הנכר וגו'. יהודה קים מה שפכתו בתורה, שנאמר
(בראשית לח, ח): בא אל אשת אחיך וגו'. יוסף קים מה
שפכתו בתורה, שנאמר (שמות כ, יב ג): כבד את אביך
וגו' לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה לא תחמוד, עד
שלא נתנה תורה להם והם עשו אותה מאליהם, לפיכך
אבהם הקדוש ברוך הוא אהבה גמורה והשנה את שמם
לישמו הגדול, עליהם הוא אומר (תהלים קיט, א): אשרי
תמימי דרך ההולכים בתורת ה', ואמר (דברים לב, ד):
הצור תמים פעלו, ואמר (תהלים יח, לא): האל תמים דרכו.

7) **וירא יח, יט.** כי ידעתיו למען אשר יצוה את-בני
ואת-ביתו אחרי ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט
למען הביא יהוה על-אברהם את אשר-דבר עליו:

8) **פרשת דרכים דרוש א.** ממדבר קדמות אשא עיני
בחקירה אחת עמדו עליה המפרשים ז"ל מערכה מול
מערכה, אם קודם מתן תורה מאחר שנימול אברהם
וקיים כל המצוות ואפילו ערובי תבשילין כמ"ש רז"ל,
אם יצאו מכלל בני נח לגמרי ואפילו להקל או לא. עיני
שם בארוכה.

בית האוצר. ראה בסוף.

לקוטי שיחות חלק ה עמוד 143. אין ספרים איז דא א
חקירה: צי די אבות, פאר מ"ת, זיינען לגמרי ארויס פון
כלל בני נח, ד. ה. אויך להקל, אדער נאר להחמיר. און
לויט דער שיטה אז יצאו מכלל בני נח אויך להקל,
פארענטפערט מען קושיא הנ"ל, אז וויבאלד רחל ולאה
(און אזוי אויך בלהה און זלפה) האבן זיך געוויס מגייר
געווען איידער זיי האבן חתונה געהאט פאר יעקב'ן.
האבן זיי - דורך זייער גירות - ניט געהאט מער דעם גדר
פון אחיות, ווארום גר שנתגייר כקטן שנולד דמי".

6) **יומא כח עמוד ב.** אומר רב: קיים אברהם אבינו כל
התורה כולה, שנאמר: "יעקב אשר שמע אברהם בקולי
וגו'". אומר ליה רב שימי בר חייה לרב: ואימא שבע
מצוות? הא איפא נמי מילה! ואימא שבע מצוות ומילה!
אמר ליה: אם פן "מצוותי ותורת"י למה לי? אומר (רב),
ואימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי
תבשילין, שנאמר: "תורת"י, אחת תורה שבכתב ואחת
תורה שבעל פה.

משנה סוף קודשין. בנערתו מהו אומר? "וקו' ה'
יחליפו כח". בזקנותו מהו אומר? "עוד ינובון בשיבה",
וכן הוא אומר באברהם אבינו: "ואברהם זמן... וה' ברוך
את אברהם בכל" - מצינו שעשה אברהם אבינו את כל
התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר: "יעקב אשר שמע
אברהם בקלי וישמר משמתי מצוותי חקותי ותורת"י"

תולדות כו, ה. יעקב אשר-שמע אברהם בקלי וישמר
משמתי מצוותי חקותי ותורת"י:

רש"י ד"ה וישמר משמתי. גזרות להחזקה על
האזנה שבתורה, כגון שניות לעריות ושבבות לשבת
(יבמות כ"א):

תולדות שם, יב. ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה
ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה:

רש"י ד"ה מאה שערים. שאמדה כמה ראויה לעשות,
ועשתה על אחת שאמדה מאה. ורבותינו אמרו אמד זה
למעשרות הנה:

שם כז, ג. ועתה שאנא כליד תליה וקשתה וצא השנה
וצודה לי (צידה) [ציד]:

רש"י ד"ה שא נא. לשון השקנה, פאומה ששינוי אין
משחזין את הספיו, אכל משיאה על גבי חכרתה (ביצה
כ"ח), חדד סכינה ושהט יפה, שלא תאכילני נבלה
(בראשית רבה):

שם פסוק ט. לך-נא אל-הצאן וקח-לי משם שני גדי
עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך פאשר אהב:

רש"י ד"ה וקח לי. משלי הם ואינם גזל, שפך כתב לה
יצחק בכתבתה לטל שני גדי עזים בכל יום (בראשית
רבה): **שני גדי עזים.** וכי שני גדי עזים הנה מאכל של
יצחק? אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים;
בפרקי רבי אליעזר:

.....נאָר דער ביאור אין דעם איז: דאָס וואָס די אבות האָבן אויף זיך מקבל געווען צו היטן כל התורה טרם שניתנה איז עס, כאמור לעיל, געווען אַ חומרא, און אַ הוספה אין פרומקייט מצד האבות, וואָס דערפֿאַר ווערט עס גערעכנט פֿאַר אַ זכות מיוחדת וכמש"נ: עקב גו' משמתי וגו'. ובמילא איז פֿאַרשטאַנדיק, אַז בשעת דער קיום פֿון אַ געוויסער מצוה שלא נצטוו עלי' איז געווען אין סתירה צו אַ מצוה אויף וועלכער זיי זיינען יע נצטווה געוואָרן, האָבן זיי דאָן די ניט־אַנגעזאגטע מצוה ניט מקיים געווען. ווארום ס'איז פשוט וברור, אַז אַן ענין פֿון חומרא און הידור קען ניט דוחה זיין אַ דבר של ציווי וחיוב. אין אַנדערע ווערטער: אין דעם פֿאַל באַשטייט קיום התורה אין - ניט טאָן דעם הידור וחומרא (ווייל ער איז בסתירה צו אַ ציווי שנצטווה). עיין שם.

9 חולין צא עמוד א. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב (בראשית מג, טז) וטבוח טבח והכן פרע להן בית השחיטה והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח.

רש"י ד"ה ופרע להן בית השחיטה - שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו דאף על פי שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבותיהם:

10 לקח טוב כאן. וטבוח טבח והכן. מיכן שהיו אבותינו נהוגין במצות קודם מתן תורה. נאמר כאן והכן. ונאמר להלן והכינו את אשר יביאו (שם טז ה).

11 יפה תואר השלום. ראה בסוף.

12 מדרש שכל טוב כאן. והכן. לצורך שבת, מלמד שהיה ערב שבת, מכאן שהיו האבות והשבטים שומרים מצות שבת עד שלא ניתנה:

13 בראשית רבה פרק יא, ז. רבי יוחנן בשם רבי יוסי בר תלפא אמר, אבְרָהָם שָׁאִין כְּתוּב בּוֹ שְׁמִירַת שְׁבֵת, יֵרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם בְּמִדָּה, שְׁנַאָמֵר (בראשית יג, יז): קום הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצֵי לְאָרְצָה וּלְרִחְבָּהּ וגו'. אָבֵל יַעֲקֹב שְׁכֵתוֹב בּוֹ שְׁמִירַת שְׁבֵת, שְׁנַאָמֵר (בראשית לג, יח): וַיִּתֵּן אֶת פְּנֵי הָעֵיר, נִכְנַס עִם דְּמִדּוּמֵי חֲמָה, וְקִבַּע תְּחִוּמִין מִבְּעוֹד יוֹם, יֵרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם שְׁלֵא בְּמִדָּה, שְׁנַאָמֵר (בראשית כח, יד): וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ וגו'.

פירוש מהרז"ו. שאין כתוב בו שמירת שבת. אין הכוונה שלא שמר אברהם את השבת שהרי בהדיא אמר לקמן פ' ס"ד סימן ד' על פסוק וישמור משמתי מצותי

חקותי ותורתי. שאברהם שמר עירובי הצירות אבל הכוונה שאין מפורש אצלו דרך פרט על שמירת שבת. כ"א דרך כלל על כל התורה. אבל ביעקב מפורש על השבת בפרט:

עין יוסף. אברהם שאין כתוב בו ר"ל שבדאי קיים אברהם אבינו כל המצות ושבת כהלכתו אלא שלא נזדרז לקבוע תחומים מבע"י. ולהכי לא אחשבה קרא למכתבה בהדיא. אבל יעקב שנזדרז לקבוע תחומים מבע"י ולכן פירש הכתוב. לפיכך לא זכה אברהם לירש כיעקב שאין שכר זה אלא למחמיר בו (יפ"ת) ועיין מ"ש בתנחומא סדר לך לך סי' א' בענף וצ"ע:

15 חולין צא עמוד א. ראה הערה 9.

16 במדבר רבה פרק יד, ב. ראה הערה 2.

16* איוב מא, ג. מִי הִקְדִּימֵנִי וְאַשְׁלֵם תַּחַת כְּלֵי־הַשָּׁמַיִם לִי־הוּא:

18 ברשית רבה פרק יא, ז. ראה הערה 13.

בראשית רבה פרק עט, ו. דְּבָר אֶחָד, וַיִּתֵּן אֶת פְּנֵי הָעֵיר, נִכְנַס בְּעָרְב שְׁבֵת עִם דְּמִדּוּמֵי חֲמָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְקִבַּע תְּחִוּמִין מִבְּעוֹד יוֹם. הִדָּא אֲמַרְתָּ שְׁשֹׁמֵר יַעֲקֹב אֶת הַשְּׁבֵת קֹדֶם שְׁנִמְן.

לקוטי שיחות חלק טו עמוד 226. אַט דעם ענין אַז דער שכר פֿאַר שמירת שבת איז די ברכה ופרצת (נחלה בלי מצרים) - געפינט מען אויך בנוגע צו יעקב'ן גופא: חז"ל זאָגן: אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה שנאמר קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו' אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר ויחן את פני העיר נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה שנאמר: והי' זרעך כעפר הארץ וגו'. מפרשים זיינען מסביר, אַז דער טייטש פֿון די ווערטער אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת איז (ניט אַז עס ווערט בכלל ניט דערמאנט אין תורה אַז ער האָט געהיט מצות שבת וואָרום עס שטייט דאָך ביי אברהם'ען וישמור משמתי" און חז"ל טייטשן: אפילו הלכות עירובי הצירות הי' אברהם יודע - נאָר) אַז עס ווערט ניט געזאגט בפירוש או בדרך פרט וועגן שבת באזונדער, נאָר בלויז בכלל, איינגעשלאסן אין אַלע מצוות פֿון התורה כולה; משא"כ ביי יעקב'ן שטייט בדרך פרט אַז ער האָט געהיט מצות שבת. און וויבאלד אט די מצוה פֿון שמירת שבת ווערט אין דער תורה אונטערשראָכן ביי

יעקב'ן (און ניט ביי אברהם'ען) איז דאס גופא א באווייז אז ביי יעקב איז דער קיום מצות שבת געווען אויסגעטיילט פון אנדערע מצות; און צוליב דער באזונדערער מעלה אין זיין קיום מצות שבת האט ער זוכה געווען צו ברכת ופרצת. אויך דארף מען זאגן, אז דערפון וואס פון אלע פרטים אין מצות שבת וואס יעקב האט מקיים געווען, דערמאנט די תורה בפירוש דעם פרט פון קבע תחומין איז פארשטאנדיק, אז כאטש די ברכה ופרצת האט א שייכות צו שמירת שבת אין אלגעמיין (כל' חז"ל: יעקב שכתוב בו שמירת שבת), פונדעסטוועגן האט זי א באזונדערע שייכות צום ענין פון תחומין. אין אנדערע ווערטער: אט די ספעציעלע מעלה אין קיום מצות שבת, מיט וועלכע יעקב האט זיך אויסגעצייכנט, האט זיך אויסגעדריקט במיוחד אינעם קיום פון דעם ענין: התחומין....

און דאס איז אויך די מעלה אין דער שמירת שבת פון יעקב אויף שמירת שבת פון אברהם: ביי אברהם איז תורה כולל דעם פרט פון שמירת שבת אינעם קיום פון כללות התורה, ווייל זיין ענין איז ניט געווען דער באווייזן בגילוי די מעלה פון שמירת שבת לגבי אנדערע מצות גילוי בחי' יחידה; דוקא ביי יעקב'ן (קו האמצעי, וואס ער דוקא איז עולה בפנימיות הכתר), וואס ביי עם איז געווען דער ביטול בתכלית וואס דערפאר שטייט (אלס. הקדמה צו ברכת ופרצת) והי' זרעך כעפר הארץ, וואס עפר ווייזט אויף תכלית הביטול האט ביי אים מאיר געווען בחי' יחידה, וואס דריקט זיך אויס בגילוי אין שמירת שבת, כנ"ל בארוכה. עיין שם בארוכה.

19 יפה תואר השלום. ראה בסוף.

שה"ג. רמב"ן תולדות כו, ה. וישמר משמרתו לשון רש"י (רש"י על בראשית כ"ו:ה) "בקול" קשנסיתי אותו, "משמרתו" גזרות להרקה, כגון שניות לעריות, שבות לשבת, "מצותי", מצות שאלו לא נכתבו דין הוא שיקתבו, כגון גזל ושפיכות דמים, "תקותי", דברים שיצא הרע ואמות העולם משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא המלך גזר חקו על עבדיו, "ותורתו", להביא תורה שבבעל פה, הלקח למשה מסיני. ואם כן יהיה כל זה כגון על דעת שהיה אברהם מקיים ומשמר את התורה עד שלא נתנה. וכך אמרו (ב"ר צד ג) בפסוק "ניתן להם יוסף עגלות" (בראשית מ"ה:כ"א), שפרש ממנו בפרשת עגלה צרופה, שהיה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו, ועד

עלשן לא נתנה תורה, נהרי כתוב "וישמר משמרתו מצותי תקותי ותורתו", ויש אמרו שהיה משמר אפלו דקדוקי תורה, והיה מלמד לבניו וכו'. ויש לשאל, אם כן איך הקים יעקב מצבה (בראשית כ"ח:י"ח), ונשא שתי אקות, וכדעת רבותינו (ב"ר עד יא) ארבע, ועמרם נשא דודתו (שמות ו כ), ומשה רבינו הקים שתי עשרה מצבה (שם כד ד), והאיד אפטר שיהיו נוהגים הטר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שר על הדבר, והוא יצנה את בניו ואת אחריו לקחת בדרכיו, ובקרב דרשו (ב"ר עט ו) ששמר את השבת וקבע תחומין, ואפטר שיהיה זה בשבת מפני שהיא שקולה ככל התורה כלה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), שהיא מעידה על מעשה בראשית. ואולי נאמר "משמרתו", שניות לעריות של בני נח, ו"מצותי", גזל ושפיכות דמים, "תקותי", אבר מן החי וכלאים של הרבעת בהמה והרכבת אילן, "ותורתו", דינין ואסורי עבודה זרה, שאלו כלן נצטוו בהן בני נח, והוא השומר והעשה רצון בוראו ומשמר אפלו דקדוקין ותמרות במצות שלחן, וכמו שהזכירו, ע"ז של אברהם אבינו ארבע מאה פרקי הנות (ע"ז יד), ודרשו ב"מאה שערים" שמדונה למעשרות (ב"ר סד ו), כי היו האבות נדיבי עמים למת מעשרות לעניים או לכהני ה', כגון שם ועבר ומלמדיהם, כענין "והוא כהן לאל עליון" (בראשית י"ד:י"ח). והנראה אלי מדעת רבותינו שלמד אברהם אבינו התורה כלה ברות הקדש, ועסק בה וקטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כלה כמי שאינו מצנה ועשה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האקות, וכן עמרם, כי המצות משפט אלהי הארץ הן, אף על פי שהזכרנו בחובת הגוף ככל מקום (קדושין לו). וכבר רמזו רבותינו הסוד הזה (בספרי דברים פסקא מג), נאני אעירך בו בעצרת השם (ויקרא יח כה דברים יא יח). והמצבה מצנה שנתחדשה בזמן ידוע היא, כמו שדרשו (בספרי) ב"אשר שנה ה' אלהיך" (דברים טז כב), ששנאה אחר היותה אהובה בימי האבות. וביוסף דרשו (ב"ר צב ד) שהיה משמר את השבת אפלו במצרים, מפני שהיא שקולה כנגד כל המצות, לפי שהיא עדות על חדוש העולם, והיה עושה כן ללמד את בניו אמונת בריאת העולם, להוציא מלבם פונת עבודה זרה ודעות המצרים, וזאת פונתם. ועל דרך הפשט נאמר שהיא "משמרתו" אמונת האלהות, שהאמין בשם המיוחד ושמר משמרת זו בלבד, ותלק בה על עובדי העבודה זרה, וקרא בשם ה' להשיב רבים לעבודתו. "מצותי", ככל אשר צוהו בלך לה מארצה, ועולת בנו,

וגרישת האמה ואת בנה. "חקותי", ללכת בדרכי השם, להיות חנון ורחום ועשה צדקה ומשפט, ולצות את בניו ואת ביתו בהם. "ותורתי", המילה בעצמו ובניו ובעבדיו, ומצות בני נח פלן שהן תורה להם:

20 מתנות כהונה לב"ר. בערב שבת כו'. ויחן דייק
לשון מנוחה של שבת:

עץ יוסף. נכנס בע"ש. ויחן את פני העיר דריש שתקן מקום תחנונו מבעוד יום בקביעות תחומין:

21 תנחומא בשלח. ראה הערה 2.

23 פסחים קו עמוד א. תנו רבנן: "זכור את יום השבת לקדשו" — זוכרהו על הנין. אין לי אלא ביום, בלילה מנין? תלמוד לומר: "זכור את יום השבת לקדשו".

רמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה א. מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שצאמר (שמות כח) "זכור את יום השבת לקדשו". כלומר זכרהו זכירת שבת וקדושו. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו. בכניסתו בקדושו היום וביציאתו בהבדלה:

24 מכילתא יתרו שם. אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן חנניה בן גרון אומר: "זכור את יום השבת לקדשו". תהי זכרו מאחד בשבת, שאם נתמנה לה ספץ יפה, תהי מתקנו לשם שבת!

פרש"י יתרו שם. זכור. זכור ושמור בדבור אהד נאמר, וכן משלליה מות יומת (שמות ל"א), וביום השבת שני כבשים (במדבר כ"ח); וכן לא תלבש שעטנז, גדלים מעשה לה (דברים כ"ב); וכן ערנת אשת אחיך (ויקרא י"ח), יבמה יבא עליה (דברים כ"ה); הוא שצאמר אחת דבר אלהים שנים זו שמעתי (תהילים ס"ב): **זכור.** לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיהו כ"ב), הלוך ובכה (שמואל ב ג'), וכן פתרונו: תנו לב לזכר תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לה ספץ יפה תהא מזמינו לשבת (מכילתא):

ביצה טז עמוד ב. תניא: אמרו עליו על שמאי הנקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה, אומר: זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה — מניח את השנייה ואוכל את הראשונה.

רמב"ן עה"פ. זכור את יום השבת לקדשו אסר שצנה שצאמר בשם המיחד תתברך שהוא הנמצא, הוא הבורא, הוא המבין, והיכול, ושיגחד האמונה בכל אלה והכבוד

לו לבדו, וצנה שנקבד זכר שמו, צנה שנעשה בנה סימן ונפרון תמיד להודיע שהוא ברא הכל, והיא מצות השבת שהיא זכר למעשה בראשית: ואמר זכור את יום השבת לקדשו ובמשנה תורה (דברים ה יב) כתוב "שמור את יום השבת לקדשו". ורבותינו אמרו בנה (ר"ה כז.) זכור ושמור בדבור אהד נאמר, ולא הקפידו בלשונות אחרים שנתחלפו להם. והכונה להם ז"ל, כי "זכור" מצות עשה, צנה שזכר יום השבת לקדשו ולא נשפחהו, ו"שמור" אצלם מצות לא מעשה, שכל מקום שצאמר השמר פן נאל אינו אלא לא מעשה (עירובין צו.), וזהיר שצמר אותו לקדשו שלא נחללהו, ואין ראוי למשה שייחליף דברי השם ממצות עשה למצות לא מעשה. אבל אם החליף בדבור השני וכל תמונה ואמר כל תמונה, בחרון וא"ו, והוסיף אותה ב"נעל שלשים", וכן כל פיוצא בנה בשאר הדברות, אין בכך פלוג, כי הכל אהד. והטעם הזה לא יסבל אותו אלא מי שאינו רגיל בתלמוד: ומפרש אמרו (ברכות כ): נשים חייבות בקדושו היום דבר תורה, שצאמר זכור ושמור, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה, שהנשים חייבות בשמירה, שכל מצות לא מעשה הן חייבות, ולא היו חייבות בזכירה שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אלא שהקש הזה מחיב אותן. ואני תמה אם נאמר זכור ושמור מפי הגבורה, למה לא נכתב בלוחות הראשונות, ויתכן שהיה בלוחות הראשונות ובשניות כתוב זכור, ומשה פרש לישראל כי שמור נאמר עמו. וזו פונתם באמת: ובמדקדשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר אות קפב) הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושמור, ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים (ב"ק לב): שאומרים בערב שבת באי פלה באי פלה, באו ונצא לקראת שבת מלכה פלה, ויקראו לברכת היום קדושא רבא (פסחים קו) שהיא הקדושו הגדול, ותבין זה. נאמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא היוצא ממדת האהבה והוא למדת הרחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא מעשה, והוא למדת הדין ויוצא ממדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצות עשה גדולה ממצות לא מעשה, כמו שהאהבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועשה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכך אמרו דאיתי עשה ודחי לא מעשה, ומפני זה יהיה העניש במצות לא מעשה גדול ועושיין בו דין כגון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין במצות עשה ככל אלא

במורדיו, כמו לולב וציצית איני עושה, סכה איני עושה, שפנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו: וכתב רש"י (רש"י על שמות כ'ח) בפרוש זכור תנו לב לזכר תמיד את יום השבת שאם נדמן לו חלק יפה זהא מזמינו לשבת. וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא (כאן) פה, רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם נדמן לך חפץ יפה תהא מתקינו לשבת. אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא (ביצה טז.) אמרו תניא אמרו עליו על שמאי הגון כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הגון מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שגאמר (תהלים סח כ) "ברוך ה' יום יום". תניא גמי הכי, בית שמאי אומרים בחד בשביד לשבתיה, וב"ה אומרים "ברוך ה' יום יום": ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י) שמאי הגון אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משבתא, ומעשה בשמאי הגון שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, פלי חדש אומר זה לשבת אבל הלל הגון מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיו יהיו לשם שמים. והלכה היא פדברי ב"ה: ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כאן) שהיא מצנה שזכר תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחהו ולא יתחלהו לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכר מעשה בראשית בכל עת, ונדדה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צנה אותנו באות הנה כמו שאמר (שמות ל"א: יג) "כי אות היא ביני וביניכם" וזה עקר גדול באמונת האל: וטעם לקדשו שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר "וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מקבד" (ישעיה נח יג). והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והכלי הנמנים, ולמת בו ענג לנפשנו בדרך ה', וללכת אל הסכמים ואל הנביאים לשמע דברי ה', כמו שגאמר (מלכים ב ד' כ"ג) "מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת", שהיה דרפם פו, וכה אמרו רז"ל (ר"ה טז.) מפלל דבחדש ושבית בעי למיול. וזה טעם שביתת הבהמה, שלא תהא בלבנו מחשבה עליה: ולכה אמרו ז"ל (חולין ה) שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ז, מפני שבה נעיד על כל עקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא (כאן) רבי יצחק אומר, לא תהא מונה פדך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופרושה, שהגוים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן.

יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשקתים, כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישאל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצנה שנוצטונו בו לזכרו תמיד בכל יום. וזה פשוטו של מקרא, וכה פירש ר"א: ואמר אני שנהו מדרשו של שמאי הגון (במכילתא דרשב"י) שפרש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אבל הזכירו בפרייתא (בביצה טז): עוד מדת חסידותו שהיה הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים: אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת "לקדשו", שגדשהו בזכרון, פענן "וקדשתם את שנת החמשים שנה" (ויקרא כה י), שהיה טעון קדוש ב"ד לומר ביוכל מקדש מקדש, אף כאן צנה שזכר את יום השבת בקדשו אותו. וכה אמרו במכילתא (כאן) "לקדשו", קדשהו בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו, אין לי אלא ליום, ללילה מנין, ת"ל "וישמרתם את השבת" (שמות ל"א: יד), וזהו קדוש היום, והוא מן התורה, אינו אסמכתא. וכה אמרו (ברכות כ): נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, וזה על קדוש הלילה, לפי שכל הטעונים קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, וקדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומרים בו מקדש כלל, שדינו בפעם אחת בכניסתו. וכן על היין אסמכתא ואינו קבע כלל: ובגמרא פסחים (קו) אמרו זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא ביום, בלילה מנין, ת"ל את יום השבת, האי תנא מהדר אליה ונסב ליה קרא דימא, ועוד, עקר קדושה בלילה הוא, אלא הכי קאמר, זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא בלילה ביום מנין, ת"ל את יום השבת. וכן הברייתא שבמכילתא יתירץ בה אין לי אלא בלילה שהיא עקר הקדוש, ליום מנין וכו', והוא אסמכתא בעלמא. ומשם תלמד שהמצנה הזאת למדה ממלת "לקדשו", אבל זכור את יום השבת מצנה לזכרו תמיד בכל יום, כמו שפרשנו, אלא שכל מצות הזכירה במגן אחד בקשבון רמ"ח מצות שנוצטונו. ונדע זה:

מזרחי. שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת. במכילתא ומה שטען הרמב"ן שזו ברייתא היא שנויה במכילתא כך רבי אלעזר בן חנניא בן גרא אומר זכור את יום השבת לקדשו תהא זכרו מאחד בשב' שאם נתמנה לך חפץ יפה תהא מתקנו לשם שבת אבל בלשון יחיד היא שנויה ואינה כהלכה שהרי בגמרא אמרו תניא

קדש לה' אף רשב"י קדש לה' וה"נ הלל הזקן הגיע למעלה זו שלעולם היתה נשמתו קדושה בבחינת השבת ולא היה צריך לעשות הכנות כדלעיל אבל בני עלייה הנס מועטים והילכך מדת כל העם לעשות כדברי שמאי וכדארמון כולי האי ואולי יוכלו להרויח בזה לשמור הנשמה יתירה:

שו"ע הרב או"ח סימן רמ"ב ס"י. "זכור את יום השבת לקדשו וגו'", דרשו בית שמאי שפיהא זוכרו מאתד בשבת, שאם נזדמן לה חלק יפה תהא מתקנו לשבת. ואמרו עליו על שמאי הנקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד? מצא בהמה נאה — לוקחה ואמר "זו לשבת", מצא אחרת נאה הימנה — לוקחה ומניחה לשבת, ואוכל את הראשונה בחל, נמצא אוכלת לזו כדי שהיפה תאכל בשבת. אבל הלל הנקן מדה אחרת הייתה בו, שהיה אומר "פרוך ה' יום יום יעמס לנו צרכינו". ואף הלל מודה שפדברי בית שמאי יותר נכון לעשות, אלא שהיה בוטח בה' שפנדאי יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים:

26 סנהדרין נח עמוד ב. ואר"ל עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנא' (בראשית ה, כב) ויום ולילה לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן אמר רבינא אפי' שני בשבת.

27 נח ה, כב. עד פליגי הארץ זרע וקציר וקור נחם וקנין ותרף ויום וליילה לא ישבתו:

28 בית האוצר בתחילתו. ראה הערה 8.

31 לקוטי שיחות חלק כג עמוד 63. דער ענין איז אבער נאך אלץ דורש ביאור: אמת טאקע אז דאס וואס נשיא אפרים האט מקריב געווען קרבנו בשבת קען זיין א שחר אויף שמירת שבת דיוסף, דערפאר וואס די הקרבה איז מוסיף אין קדושת שבת כנ"ל וואס איז אבער דער טעם, וואס דער שחר האט זיך אויסגעדריקט דוקא אין א מעשה וועל כע איז (מצד עצמו) היפך פון שמירת שבת? איז די הסברה בזה: דאס וואס יוסף האט מקיים געווען די מצוה פון שמירת שבת עד שלא ניתנה איז א באווייז, אז זיין שמירת שבת איז פון אן ארט וואס איז נאך העכער פון דעם ארט שניתנה. כפירוש ניתנה די זאך איז דא פון פריער און זי ווערט דערנאך געגעבן למי שניתנה. ס'איז פארשטאנדיק אז אין יעדער ארט וואו שבת איז ניתנה, איז די קדושה און שמירת שבת לויט דעם מקום שבו ניתנה. מעין וע"ד ווי מגעפינט אין הלכה

אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השנייה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת הית' בו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך יי' יום יום תניא נמי הכי ב"ש אומרים מחד בשביך לשבתיך וב"ה אומר ברוך יי' יום יום יעמוס לנו ובמכילתא אחרת שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא שמירה משתבא ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו לקח חפץ טוב אומר זה לשבת כלי חדש אומר זה לשבת אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים והלכה כבית הלל: נראה לי שאינה טענה מפני שלא נחלקו בית הלל עם ב"ש אלא בעניין המאכלות שהרי קודם שהביא הגמרא הברייתא של מחלוקת בית שמאי וב"ה הביא הברייתא של מחלוקת שמאי הזקן והלל הזקן שהוא על המאכלות ואח"כ הביא מיד הברית' של מחלוקת בית שמאי ובית הלל משמע שגם המחלוקת הזאת בעניין המאכלות היא שנויה ולכן אם יהיה הלכה כב"ה אינו אלא בעניין המאכלות שהם דברים המצויי' תמיד וראוי לומר עליהם ברוך יי' יום יום יעמוס לנו אבל הברייתא של מכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן היא על החפצים הנאים והכלים החדשים שאינם מצויים תמיד ולא מצינו שנחלקו בהם ב"ש וב"ה נימא בהו הלכ' כשמאי הזקן ומהתמ' מהרמב"ן ז"ל היאך לא חלק בין מחלוקת המאכלות למחלוקת החפצים והלא הוא עצמו כתב אחר זה והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו לשם שמים משמע שיש לחלק במדרש הזה בין המאכלים לחפצים הטובים ולכלים החדשים ותהיה בזה הלכה כשמאי הזקן וא"כ הברית' הזאת ששנו בה אם נזדמן לך חפץ יפה בלשון רבים היא שנוייה ולא בלשון יחיד כדכתב הרמב"ן:

משכיל לדוד. זכור לי פעול וכו' שאם נזדמן וכו' הק' הרא"ם ז"ל בשם הרמב"ן שזה דלא כהלכתא שהיא מדתו של שמאי שהיה אוכל כל ימיו לכבוד השבת כיצד מצא בהמה נאה וכו' אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו היו לש"ש שנאמר ברוך ה' יום יום ע"ש. ולע"ד דמדתו של שמאי היא כדי שתשרה על כל המאכלים מקדושת השבת והיה עושה כן ומכוין כדי להשאיר כל השבוע קדושת הנשמה יתירה שלא תפרד ודומה למ"ש הרב זלה"ה שיש לכונן מידי יום ביום בקריאת הפסוקים שמ"ות. אבל הלל הזקן לא היה צריך לזה שהי"ל מדה אחרת כמו רשב"י דחבריי קריין ליה שבת מה שבת

וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:): דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתיבי (לקמן שבת קיח:): אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתוב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותה שבת ירד להם המן וכתוב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישיית שאחר מרה היא:

34) שבת י עמוד ב. וְאָמַר רַבָּא בַר מַחְסֵינָא אָמַר רַב חֲמָא בַר גּוֹרְיָא אָמַר רַב: הַנּוֹתָן מִתְּנָה לְחִבְרִי, צְרִיף לְהוֹדִיעוּ. שְׁנָאָמַר: "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם". תְּנִיָא נְמִי הָכִי: "לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם", אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁה: מִתְּנָה טוֹכָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזֵי וְשֶׁבֶת שְׁמָה, וְאֲנִי מִבְּקֵשׁ לִיתְּנָה לִישְׁרָאֵל, לֵךְ וְהוֹדִיעֵם.

שם פה עמוד ב. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשַׁעַת שְׁעָלָה מִלְּשָׁה לְמָרוֹם אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁמַיִם לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵה לִילּוֹד אִשָּׁה בִּינְיָנוּ? אָמַר לְהֵן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לְפָנָיו: חֲמֻדָּה גְּנוּזָה שְׁגוּזָה לָךְ תִּשַׁע מְאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דוֹרוֹת קוֹדֵם שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה מִבְּקֵשׁ לִיתְּנָה לְבָשָׂר וְדָם? "מָה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?" "ה' אֲדֹנָינוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּתֶּנָּה הוֹדָךְ עַל הַשָּׁמַיִם!"

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות - באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהילים ק"ה:ח') דבר צוה לאלף דור וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעבירין ולא בראו ונתנה לכ"ו דורות הרי שחסרו תתקע"ד מאלף:

רב נסין גאון. אמרו לפניו רבונו של עולם חמדה שגנוזה לפניך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם. הא מילתא נפקא להו לרבנן (ב"ר פכ"ח) מהאי קרא דכתיב (תהילים ק"ה:ח') זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור שלפי שמצאו מן יצירת אדם הראשון ועד נתינת התורה כ"ו דור וזה פרטן י' דורות מאדם עד נח וי' מנח עד אברהם ומאברהם עד משה ו' דורות אברהם

דעם חילוק צווישן ת"ח און פועלים ובעלי בתים: פועלים ובע"ב יעסקו יותר בתורה בשבת כו' ות"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושת'י. ביז דעם חילוק הכללי ווי דער ענין השביתה והשמירה איז ביים אויבערשטן (כי בו שבת מכל מלאכתו) וואָס איז שביתה פון דיבור ואמירה (בעשרה מאמרות נברא העולם), און למטה איז דער ענין השביתה. בעיקר פון עשי דערפון איז מובן, אַז אין דעם עולם למעלה וואָס איז העכער פון עולם הדבור אין דעם עולם וואָס לא משתעי במילי דהדיוטאי (וואָס גייט אויף די עשרה מאמרות) איז קדושת השבת (ועונגו) ניט שביתה פון דבור, נאר אין דער שביתה פון ירידות וצמצומי העולם וגבורות שלו (ע"ד גיהנם, וואָס בשבת כל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו ערקין ואתעברו מינה), אין ג"ע ווערט דעמולט נתגלה אַ העכערער עונג וכו'. און דאָס איז אויך דער אויפטו פון שמירת שבת דיוסף עד שלא ניתנה: ביי אים האָט מאיר געווען דער ענין השבת ווי ער איז אין אַן עולם וועלכער איז העכער פון ארץ שבו ניתנה" שבת - זיין שביתה איז - פון אַ העכערן ענין ווי די שביתה ממלאכה וואָס נעמט זיך פון דעם בו שבת" פון עולם הדבור (עשרה מאמרות); און דער עונג השבת אין דער מדריגה (עד שלא ניתנה) באשטייט אין אַ גילוי עונג עליון יותר, כנ"ל. און דערפאר איז דער שכר אויף דער שביתה ושמירה בדרגת השבת שלא ניתנה געקומען אין אַן ענין הפכי פון דער עלי' בשבת ורוחניות השבת שבארץ בה ניתנה - ע"ד ווי מיר זעען, אַז אַן עונג יותר עליון נתגלה (לפעמים) דוקא אין אַן ענין וואָס איז תחתון יותר, וע"ד ביי אַ אב ובנו", אַז דוקא אין אַ מעשה קטנות פון בנו התינוק איז דא אַ העכערער עונג (מער ווי פון דעם שכל פון בנו הגדול).

33) שבת פז עמוד ב. תָּא שְׁמַע: "שְׁשִׁי" — שְׁשִׁי בְּחוֹדֶשׁ, שְׁשִׁי בְּשַׁבָּת, קְשִׁיָּא לְרַבְנָן! הָא נְמִי רַבִּי יוֹסִי הִיא. שְׁשִׁי לְמַאי? רַבָּא אָמַר: לְחַנְיָתָן, רַב אֶתָּא בַר יַעֲקֹב אָמַר: לְמַסְעָן. וְקַמִּיפְלִגי בְּשַׁבָּת דְּמָרָה. דְּכַתִּיב: "כַּאֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' אֱלֹהֶיךָ", וְאָמַר רַב יְהוֹנָדָה אָמַר רַב: "כַּאֲשֶׁר צִוְּהוּ — בְּמָרָה. מָר סָבַר: אֲשַׁבֵּת אִיפְקוּד, אֶתְחַוִּימִן לָא אִיפְקוּד. וְמָר סָבַר: אֶתְחַוִּימִן נְמִי אִיפְקוּד.

תוס' ד"ה כאשר צוך במרה - ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי

יצחק יעקב לוי קהת עמרם עד משה ועל ידו ניתנה התורה וכבר שלמו כ"ו דורות ידעו כי התורה היתה גנוזה תתקע"ד דורות וכיון שעברו עליה מימות העולם כ"ו דורות שהן השלמת אלף דור ניתנה התורה כדי שיתקיים דבר צוה לאלף דור:

(36) תשא לא, יז. ביני וביני בני ישראל אות הוא לעולם פייששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

(40) מורה נבוכים חלק א פרק לא. וכבר באו בזאת המצוה שתי עילות מתחלפות מפני שהם – לשני עלולים מתחלפים; וזה שהוא אמר בעילת הגדיל השבת ב'עשר הדברות' הראשונות, אמר: "כי ששת ימים עשה יי וגו'" ואמר ב'משנה תורה': "וזכרת כי עבד היית במצרים וגו' – על כן צוה יי אלהיך לעשות את יום השבת". וזה – אמר! כי העלול במאמר הראשון הוא – כבוד היום והגדילו כמו שאמר "על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו" – זהו העלול הנמשך לעילת "כי ששת ימים וגו'". אמנם תתו לנו תורת השבת וצוותו אותנו לשמרו הוא עלול נמשך לעילת היותו 'עבדים במצרים' אשר לא היינו עובדים ברצוננו ובעת שחפצנו ולא היינו יכולים לשבות.

אברבנאל על מו"נ. ועניינו אצלי שאולי המעיין נחה דעתו באמונות החדוש מפני מה שראה שהתורה גלתה היסוד הזה בביאור כמ"ש כי ששת ימים. האמנם כשיראה במשנה תורה שנתנה תורה טעם אחר במצות השבת שהוא זכר ליציאת מצרים, באומרו וזכרת כי עבד היית ולא זכר טעם החדוש, יראה סתירה בדבר ושהוא חולק על מה שאמר בדברות הראשונות כי ששת ימים עשה ה', ואולי שהדר ביה הנותן טעם מאותו הטעם אשר נתן ראשונה מבריאת העולם וחדושו, ומפני זה הוצרך הרב לבאר הענין ולהגיד שאין סתירה בדבר כי הם שתי סבות ויש להם שני מסובבים. א', בהגדלת השבת ושמירתו, ומפני זה נאמר בעשרת הדברות הראשונות כי ששת ימים עשה ה' על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו, כי בסבת חדוש העולם נתקדש היום ההוא שבו שבת מבריאתו וחדושו. אמנם במשנה תורה דבר מענין אחר והוא בתת הסבה למה צוה האל ית' אותנו בתורת השבת ומצותו. עיין שם.

רמב"ן ואתחנן ה, טו. והוסיף באור בדבור פ'ד פ'אשר צוה ה' אלהיך מפי הגבורה פ'אשר פ'רשתי (רמב"ן על דברים ה':"ב), ולפיכך הוסיף ולמען ייטב לך, כמו

שנאמר (תהלים פה יג) גם ה' יתן הטוב ונאצנו תמן ויבולה:

(41) חינוך מצוה לב. מ'ש'שי מצוה זו, ש'נה'ה פ'נוים מ'ע'סקינו ל'כ'בוד ה'יום ל'ק'בע ב'נ'פ'ש'ת'ינו א'מו'נת ח'דו'ש ה'ע'ולם ש'ה'יא ח'ק'ל ה'מו'ש'ק'ת כ'ל י'ס'ודי ה'ד'ת, ו'נ'ז'כ'ר ב'יום א'ח'ד ב'כ'ל ש'בו'ע ו'ש'בו'ע ש'ה'ע'ולם נ'ב'רא ב'ש'ש'ת י'מים ח'לו'קים, ו'ב'ש'ב'יעי לא נ'ב'רא ד'כ'ר, ו'ב'כ'ל י'ום י'ום נ'ב'ראו ע'נ'ני'ם ח'לו'קים, ל'ה'ור'ות על ה'ר'צו'ן ה'פ'שו'ט, ש'לא פ'ד'עת ה'מ'ת'פ'ל'ס'פ'ים ה'נ'מ'א'ס'ים ל'נו ב'ד'ע'ת'ם ז'ה, ש'ח'ו'ש'ב'ים ל'א'מר, ש'ע'ם ה'י'ו'תו ב'רו'ח ה'וא ה'יה ה'כל. ו'ב'מ'נו'ח'ת'נו ב'ש'ב'יעי ז'כ'ר ל'נו ב'ח'דו'שו ש'ל ע'ולם, פ'י כ'ש'ש'ש'ת'נו ב'ני א'ד'ם פ'ל'ם ב'יום א'ח'ד ב'ש'בו'ע, ו'ש'אל כ'ל ש'ו'אל מ'ה ע'לת ז'את ה'מ'נ'ח'ה? ו'י'ה'ה ה'מ'ע'נ'ה פ'י ש'ש'ת י'מים ע'שה ה' י'גו', כ'ל א'ח'ד י'ת'ח'ז'ק מ'תו'ך כ'ך ב'א'מו'נ'ה ה'א'מ'ת'ית. ו'מ'ל'כ'ד ז'כ'יר'ת ח'דו'ש ה'ע'ולם י'ש ב'ו ז'כ'יר'ת נ'ס מ'צ'ר'ים ש'ה'יי'נו ע'ב'ד'ים ש'ם ו'לא ה'יי'נו י'כו'ל'ים ל'נו'ח ב'ע'ת ח'פ'צ'נו ב'מ'נ'ח'ה, ו'ה'אל ה'צ'י'ל'נו מ'י'ד'ם ו'צ'ו'נ'נו ל'נו'ח ב'ש'ב'יעי, ו'ע'ל כ'ן ז'כ'ר ב'מ'ש'נ'ה ת'ו'ר'ה ז'ה ה'ש'ר'ש' הש'ני ש'י'ש ל'נו ב'מ'נ'ח'ה, ו'א'מר ש'ם ב'מ'צ'ו'ת ש'ב'ת (ד'ב'ר'ים ה טו) ו'ז'כ'ר'ת פ'י ע'ב'ד ה'יי'ת ב'א'ר'ץ מ'צ'ר'ים ו'גו' על כ'ן צ'ו'ה יי א'ל'ה'יך ל'ע'ש'ו'ת א'ת י'ום ה'ש'ב'ת.

(45) לקוטי שיחות חלק טו עמוד 212. בפשטות איז דער חילוק צווישן לימוד התורה וקיום המצות פון פאר מ"ת [ווי רז"ל דערציילן בנוגע לימוד התורה לפני מ"ת, כנ"ל, ועד"ז בנוגע קיום המצות יי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה] און נאך מ"ת - אז פאר מ"ת איז דער קיום המצות געווען אין אן אופן פון אינו מצווה ועושה" און לאחר מ"ת איז עס געווארן (ביי אידן) באופן דמצוה ועושה". וואס דער אויפטו פון מצווה ועושה" (לאחר מ"ת) איז ניט נאך אין דעם גברא פון דער מצוה (ער האט א גרעסערן שכר וכיו"ב), נאר ס'איז אויך (און בעיקר) אן עילוי אין חפצא פון דער מצוה: פאר מ"ת, וויבאלד אז דער קיום המצות איז געווען נאך מצד ובכח האדם, ניט מצד ציווי פון דעם בורא, האט זיין מעשה (המצוה) ניט געקענט אויפטאן אין דער חפצא מיט וועלכע ער האט מקיים געווען די מצוה א שינוי במהותו ואיכותו מבריאתו - אז עס זאל ווערן א חפצא של מצוה; דער שינוי (און אויפטו) איז געווען נאך בשייכות צום גברא וויבאלד ס'איז זיין עשיל. אבער לאחרי מ"ת, ווען מ'איז נצטווה געווארן פון דעם אויבערשטן במ"ע ומצות לא תעשה, איז נתחדש געווארן די פעולת המצוה אויך אין דער חפצא; דורך דעם ציווי הבורא להאדם קען ער משנה זיין די חפצא מיט וועלכע

ער טוט די מצוה (אָדער די עבירה, ר"ל). בשעת אַ איך איז מקיים אַ מ"ע מיינט דאָס אַז ער, דער גברא, טוט אַ מצוה, און עס ווערט אויך אויפגעטאָן אין גוף החפצא, אַז די זאך ווערט אַ חפצא של מצוה כו', ועד"ז אין מל"ת: בשעת מען טוט ר"ל אַן עבירה, איז פעולת העבירה ניט נאָר אין גברא, נאָר דאָס פועל'ט אויך אין דעם חפצא, אַז דער חפצא ווערט נשתנה, א דבר מתועב.

46) בראשית רבה פרק טז, ה. נִיָּקַח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וּגו' (בראשית ב, טו), רבי יהודה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה. רבי יהודה אומר עלה אותו, הִיךְ מָה דָּאָתָּ אָמַר (ישעיה יד, ב): וְלִקְחוּם עִמָּיִם וְהִבְיִאוּם וּגו'. רבי נחמיה אָמַר פִּתְּהּ אוֹתוֹ, הִיךְ מָה דָּאָתָּ אָמַר (הושע יד, ג): קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה' וּגו'. וְנִינְחָהוּ, רבי יודן וְרַבִּי בְּרַכְיָה. רבי יודן אָמַר הַגִּיט לֹא וְהִגְו עָלָיו וְעָדְנָו מִפְּלֵ אֵילָנִי גֹן עָדָן. רבי בְּרַכְיָה אָמַר לְהַגִּיחוּ וְלִהְגֹן עָלָיו וְלִעָדְנָו מִפְּלֵ אֵילָנִי גֹן עָדָן. וְנִינְחָהוּ, נָתַן לוֹ מִצְוֹת שְׁבֵת, כְּמָה דָּאָתָּ אָמַר (שמות כ, יא): וַיִּנַּח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. לְעִבְדָהּ, (שמות כ, ט): שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲבֹד. וְלִשְׁמֶרָהּ, (דברים ה, יב): שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת לְקַדְּשׁוֹ. דְּבָר אַחֵר לְעִבְדָהּ וְלִשְׁמֶרָהּ, אֵלּוּ הַקְּרָבָנוֹת, שְׁנָאָמַר (שמות ג, יב): תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים, וְכַתִּיב (במדבר כח, ב): תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ.

47) סנהדרין נח עמוד ב. ראה הערה 26.

49) שמות רבה פרק א, כח. דְּבָר אַחֵר, וַיִּרְא בְּסִבְלָתָם, רָאָה שְׂאִין לָהֶם מְנוּחָה, הִלָּךְ וְאָמַר לְפָרְעָה מִי שִׂישׁ לוֹ עֶבֶד אִם אֵינוּ נָח יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ הוּא מַת, וְאֵלּוּ עֶבְדֶיךָ אִם אֵין אֶתָּה מְנִיט לָהֶם יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ הֵם מַתִּים. אָמַר לוֹ לָךְ וְעֵשָׂה לָהֶם כְּמוֹ שִׁתְּאֵמַר, הִלָּךְ מִשֶּׁה וְתַסְוּ לָהֶם אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת לְנוֹם. וַיִּרְא אִישׁ מִצְרִי, מָה רָאָה, אָמַר רַב הוּנָא בְּשֵׁם בַּר קַפְרָא בְּשִׁבִיל אַרְבַּעַה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֶחָד שְׁנֹו שְׁמוֹתָם [כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבֵּה, וּבּוֹיִקְרָא רַבֵּה פְרִשָׁה לַב]. וּמִנִּין שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ עַל הַעֲרֹנָה, שְׁהָרִי אַסַּת הִיָּתָה וּפְרִסְמָה הַכְּתוּב, שְׁנָאָמַר (ויקרא כד, יא): וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלוֹמִית בַּת דְּבָרִי וּגו'. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְכַרְכָּה נוֹגְשִׁים הָיוּ מִן הַמִּצְרַיִם וְשׁוֹטְרִים מִיִּשְׂרָאֵל, נוֹגֵשׁ מִמֶּנָּה עַל עֲשָׂרָה שׁוֹטְרִים. שׁוֹטֵר מִמֶּנָּה עַל עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיוּ הַנוֹגְשִׁים הוֹלְכִים לְכַתִּי הַשׁוֹטְרִים בְּהַשְׁכָּמָה לְהוֹצִיאָן לְמִלְאָקְתָן לְקַרְיַת הַגְּבָר, פַּעַם אַסַּת הִלָּךְ נוֹגֵשׁ מִצְרִי אֶצֶל שׁוֹטֵר יִשְׂרָאֵל וְנָתַן עֵינָיו בְּאַשְׁתּוֹ שְׁהִיָּתָה יַפֵּת תֹּאֵר בְּלִי מוֹם, עָמַד לְשַׁעַת קַרְיַת הַגְּבָר וְהוֹצִיאָו מִבֵּיתוֹ, וְחֹזֵר הַמִּצְרִי וְכָא עַל אֲשֵׁתוֹ וְהָיָה סְבוּרָה שְׁהוּא בַּעֲלָה וְנִתְעַבְרָה מִמֶּנּוּ.

חֹזֵר בַּעֲלָה וּמִצְרִי הַמִּצְרִי יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ שְׁאֵל אוֹתָהּ שְׁמָא נִגְעָה בָךְ, אָמְרָה לוֹ הֵן, וְסְבוּרָה אֲנִי שְׁאֵתָה הוּא, פִּינּוּן שְׁיַדַּע הַנוֹגֵשׁ שְׁהַרְגִישׁ בּוֹ הַחֲזִירוֹ לְעִבְדוּת הַפְּרָךְ וְהָיָה מִכָּה אוֹתוֹ וּמִבְּקֵשׁ לְהַרְגוֹ. וְהָיָה מִשֶּׁה רֹאָה אוֹתוֹ וּמִבֵּית בּוֹ וְרָאָה בְרוּם הַקְּדוֹשׁ מָה שְׁעֵשָׂה בְּבֵית, וְרָאָה מָה שְׁעֵתִיד לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּשַׁדָּה, אָמַר וְדָאִי זֶה חֵיב מִיָּתָה, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב (ויקרא כד, כא): וּמִכָּה אָדָם יוֹמַת, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁבָא עַל אֲשֵׁתוֹ שֶׁל דָּתוֹ, עַל כֶּף חֵיב הַרְיָגָה, שְׁנָאָמַר (ויקרא כ, י): מוֹת יוֹמַת הַזָּאֵף וְהַזָּאֶפֶת, וְהָיָה דְכַתִּיב: וַיִּפֹּן כַּה נָכַה וּגו', רָאָה מָה עֲשָׂה לוֹ בְּבֵית וּמָה עֲשָׂה לוֹ בְּשַׁדָּה.

שם פרק ה, יח. וַיִּצְוּ פְרַעֲוָה בְּיוֹם הַהוּא, מְלַמֵּד עַל הַרְשָׁע שְׁלֹא עִכָּב לַעֲשׂוֹת עֲמָהוּן רַע. וְזוֹ הִיָּתָה גְזֵרָה רַבִּיעִית. וְהַנְּגִשִׁים אֲצִים לֹאמַר, אֵלּוּ הַמִּצְרַיִם. הַשׁוֹטְרִים, אֵלּוּ זְקַנֵי יִשְׂרָאֵל. לֹא תֹאסְפוּן לְמַת תְּבֹן לְעַם וְאֶת מַתְכַּנֵּת הַלְּבָנִים, מִכָּאֵן אֶתָּה לְמַד שְׁחֻשְׁבוֹן הִיָּה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמָה לְבָנִים יַעֲשׂוּ בְיוֹם, וְלָכֵךְ הַעֲבִיד בְּהֵן בְּתַחֲלָה בְּפָה רַךְ, כְּדִי שְׁיַעֲשׂוּ הַלְּבָנִים בְּכָל פִּתְחֵם וְלִרְאוֹת כָּל יְכַלֵּת שְׁלֵהֶם, וּלְפִי מִסְפֵּר שְׁעֵשׂוּ בְיוֹם הַרְאוֹשׁוֹן גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כָּל הַיָּמִים. פִּי גַרְפִּים הֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, הַתְּחִיל מְחַרְק עֲלֵיהֶם שְׁנִינּוּ וְאָמַר: גַּרְפִּים אַתֶּם, לִישׁוֹן טַנּוּף הוּא, יִשְׁתַּחֲקוּ עֲצָמוֹתָיו, קְדוֹשִׁים הֵם. עַל כֵּן הֵם צְעָקִים לֹאמַר וּגו' תַּכְּבֹּד הַעֲבָדָה עַל הַאֲנָשִׁים, מְלַמֵּד שְׁהָיוּ בְיָדָם מַגְלוֹת שְׁהָיוּ מִשְׁתַּעֲשָׁעִין בְּהֵם מִשְׁבֵּת לְשֵׁבֶת, לֹמַר שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹאֲלָן, לְפִי שְׁהָיוּ נִחִין בְּשֵׁבֶת, אָמַר לָהֶן פְּרַעֲוָה, תַּכְּבֹּד הַעֲבֹדָה עַל הַאֲנָשִׁים יַעֲשׂוּ כֵה וְאֵל יַעֲשׂוּ וּגו', אֵל יְהוּ מִשְׁתַּעֲשָׁעִין וְאֵל יְהוּ נְפִישִׁין בְּיוֹם הַשְּׁבֵת.

51) שמות רבה פרק יב, ג. וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה נֹטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (תהלים קלה, ו): כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֵׂה וּגו', אָמַר דָּוִד אָף עַל פִּי שְׁגִזַּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (תהלים קטו, טז): הַשָּׁמַיִם שְׁמִים לָהּ וְהָאָרֶץ נָתַן לְבָנֵי אָדָם, מְשַׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה, לְמַלְךְ שְׁגִזַּר וְאָמַר בְּנֵי רוּמִי לֹא יִרְדּוּ לְסוּרְיָא וּבְנֵי סוּרְיָא לֹא יַעֲלוּ לְרוּמִי, כֶּף כְּשִׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם גְּזַר וְאָמַר: הַשָּׁמַיִם שְׁמִים לָהּ וְהָאָרֶץ נָתַן לְבָנֵי אָדָם, כְּשִׁבְקֵשׁ לְתַן הַתּוֹרָה בְּטַל גְּזַרָה רֹאוּשָׁנָה וְאָמַר הַתְּחִתוֹנִים יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים וְהַעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְתַחְתּוֹנִים, וְאֲנִי הַמִּתְחִיל, שְׁנָאָמַר (שמות יט, כ): וַיִּרְדַּ ה' עַל הַר סִינַי, וְכַתִּיב (שמות כד, ט): וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה', הָרִי כָל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֵׂה בְשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ וּגו'. כְּמוֹ כֵן כְּשִׁבְקֵשׁ אָמַר (בראשית א, ט): יִקּוּוּ הַיָּמִים, וְכִשְׁבְּקֵשׁ עֲשֵׂה אֶת הַיָּבֵשָׁה יָם וְתַהוֹם, שְׁנָאָמַר (עמוס ה, ה, ט, ו): הַקּוֹרָא לְמִי הַיָּם, וְאָמַר (בראשית ז, יא): בְּיוֹם הַזֶּה נִבְקַעוּ

כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוּם רַבָּה. וּכְשֶׁבִקֵּשׁ עֲשֵׂה אֶת הַיָּם וְתַהוֹמוֹת
יִבְשֶׁה, שְׁנַאֲמַר (שמות יד, כט): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֹשֶׁה
בְּתוֹךְ הַיָּם, וְאוֹמַר (תהלים קו, ט): וַיֹּלִיכֶם בְּתַהֲמוֹת
כַּמְדָּבָר. וְכֵן בְּמִצְרַיִם, בְּמִשְׁהַ שְׁהִיָּה בְּאַרְצָךְ, נִתַּן לּוֹ רִשּׁוֹת
לְשִׁלֵּט בְּמַעֲשֵׂה שְׁמַיִם, שְׁנַאֲמַר: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נָטָה
יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וּגו'. לָמָּה הֵבִיֵא עֲלֵיכֶם בְּרָד, לְפִי שְׁשֹׁמוֹ
יִשְׂרָאֵל נוֹטְעֵי כְרָמִים וְגִנּוֹת וּפְרֻדָּסִים וְאֵילָנוֹת, לְפִיכָךְ
הֵבִיֵא עֲלֵיכֶם בְּרָד וְשִׁבַר אֶת הַפֶּלֶל. עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה,
כִּינֹן שְׂרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא שְׁמַעוּ לְךְרִיּוֹ מֵה
שְׁאֲמַר לָהֶם (שמות ט, יט): שְׁלַח הַעֲזוּ, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, כְּדֵי שְׁיִבּוֹא הַבְּרָד עַל הַפֶּלֶל.

תנחומא וארא טו. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל
הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בְרָד (שמות ט, כב). זֶה שְׁאֲמַר הַכְּתוּב: כֹּל
אֲשֶׁר תִּפֹּץ ה' עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְצָךְ (תהלים קלה, ו).
הַשָּׁמַיִם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשָּׁמַיִם שְׁמַיִם לְה'
וְהָאַרְצָךְ נִתַּן לְבְנֵי אָדָם (תהלים קטו, טז). מְשַׁל לָמָּה הַדְּבָר
דוֹמָה? לְמַלְאָךְ שְׁגֹזַר וְאָמַר: בְּנֵי רוּמֵי לֹא יָרְדוּ לְסוּרְיָא,
וּבְנֵי סוּרְיָא לֹא יַעֲלוּ לְרוּמֵי. כִּף כְּשֶׁבִרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶת הָעוֹלָם, גִּזַּר וְאָמַר: הַשָּׁמַיִם שְׁמַיִם לְה' וְהָאַרְצָךְ נִתַּן
לְבְנֵי אָדָם. כְּשֶׁבִקֵּשׁ לְתַן אֶת הַתּוֹרָה, בְּטַל אֶת הַגְּזֵרָה
הַרְאֻשׁוֹנָה וְאָמַר: הַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים, וְהָעֵלְיוֹנִים
יָרְדוּ לְתַחְתּוֹנִים, וְנֶאֱמַר הַמִּתְחַיֵּל, שְׁנַאֲמַר: וַיֵּרֶד ה' עַל הַר
סִינַי וּגו' (שמות יט, כ). וְכַתִּיב: וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל ה'
(שמות כד, א). הֲוֵי, כֹּל אֲשֶׁר תִּפֹּץ וּגו'.

(52) לקוטי שיחות שם עמוד 213. אברהם אבינו האָט
געוואָלט באשווערן אליעזר'ן בנקיטת חפץ של מצוה, וְהָט
הָט עַר אִים גַּעזאגט שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יָרְכִי" וּוְאָס
לְכַאוּרָה אִיז עַס הִיפֵךְ הַצְנִיעוּת וּוִיבַאֲלֵד אַבְרָהָם הָט
מְקִיִּים גַּעווען כֹּל הַתּוֹרָה כוֹלָה הָט עַר דָּאךְ גַּעהאַט כַּמָּה
חִפְצֵי מִצְוָה מִיט וועלכע עַר הָט גַּעקענט באשווערן
אליעזר'ן? וְהַסְבֵּרָה כַּנ"ל, וּוִיבַאֲלֵד אַז דַּעַר קִיּוּם
הַמִּצְוֹת בִּי אַבְרָהָם אִיז נִיט גַּעווען מִצַּד צִוּוֵי הַבּוּרָא,
נְאָר מִצַּד עֲצֻמוֹ, הָט עַר נִיט גַּעקענט מִשְׁנָה זִיין דַּעַם
חִפֵּץ עַס זָאָל ווערן אַ חִפְצָא שֶׁל מִצְוָה, אַ חוּץ מִצְוֹת
מִיָּלָה, וּוְאָס עַר אִיז אויף דַּעַם נִצְטוּוֹה גַּעוואָרן אִיז דַּאס
גַּעוואָרן אַ חִפֵּץ קְדוּשׁ.

(54) שמות ב, כא. וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשָׁכֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן
אֶת־צַפְרָה בְּתוֹ לְמִשְׁה:

מפענח צפונות. ראה בסוף.

(55) סה"מ תקס"ה עמוד קצב. הענין הוא דהנה כל
האבות היו רועי צאן כו' והכונה שלהם בזה מפני שהיו
מרכבה לאלקות בבחי' ביטול תמידי כמ"ש באברהם ה'
אשר התהלכתי לפניו וגו' פי' שהי' מתהלך לפני ה' בבחי'
הביטול תמידי בלי הפסק כלל וכן כל האבות היו מרכבה
בבחי' הביטול תמידי כמרז"ל האבות הן המרכבה כו'
לכך היו רועי צאן בכדי שלא יטריד אותם עניני עוה"ז
להפריד אותם אפי' רגע א' מבחי' הביטול וכאשר הי'
רועי צאן בשדה לא הי' להם שום טרדא מעסקי עניני
עוה"ז רק היו מתהלכים לפני ה' כל הימים בהתקשרות
אמיתי בביטול תמידי להיות בחי' מרכבה ממש כנ"ל
(ולכך תועבת מצרים רועי צאן כו'). והנה יוסף הי'
במצרים טרוד גדול בעסקי עניני עוה"ז שעל פיו ישק כל
עם מצרים ובלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל
ארץ מצרים כו' והי' טרוד גדול בהנהגת המלוכה של כל
המלוכה ארץ מצרים להיותו המוציא כל תבואה הארץ
כי הוא המשביר לכל עם הארץ וגו' והמביא את כל הכסף
ביתה פרעה כו' שזהו טרדה גדולה מאד לעיני להנהיג
מלוכה גדולה כמ"ש ולב מלכים אין חקר ואף גם בהיותו
נאמן בבית פוטיפר שר הטבחים הי' ג"כ טרוד גדול בכל
עסקיו של פוטיפר אשר הי' שר לגדול לפרעה (ובודאי
הי' לו נחלאות הרבה והי' צריך לחשוב הוצאותיו
והכנסותיו) וכמ"ש ויעזוב את כל אשר לו ביד יוסף וגו'
וכדמתרגם אונקלוס ע"פ ויבא הביתה לעשות מלאכתו
וגו' בכיס"ו ובחושבנ"ו כו' נמצא הי' יוסף טרוד גדול מאד
בכל עסקי' כל ימי היותו במצרים לכך טעו בו אחיו כ"כ
להיות נדמה להם למצרי מחמת שראו גודל עוצם טרדתו
בעניני עוה"ז כל הימים איך יוכל להיות מרכבה לאלקו'
בבחי' ביטול תמידי שזה דבר והיפוכו ממש.

תורת חיים ד"ה בן פורס יוסף. ועיקר יש להבין במה
שלא הכירו את יוסף במצרים דכתיב והם לא הכירוהו'
והלא השבטים היו במעלה ומדרגה גבוה ביותר כמ"ש
ששם עלו שבטימי שבטי י"ה כו' ואיך לא הכירו בו
שהוא עברי עכ"פ וסברו שהוא מצרי ואיך יתכן שנשמות
גבוהות כאלה שהן בבחי' האצ"ל (שבבריא) יטעו כ"כ
ביוסף מאחר שנק' שבטי י"ה וכל בנין של בנ"י בתומ"צ
יצא מהם ובפרט יהודה שהוא בחי' המל"ל למעלה דכתיב
בו הפעם - אודה את ה' בבחי' ביטול כו' איך לא הכירו
ליוסף בחי' צדיק עליון והיה סבור שהוא מצרי כו'. אך
הנה בתחלה יש להבין בשרש בחי' יוסף י"ה עני' שהיה
בחי' מרכבהיי בבחי' האצ"ל ממש כמו האבות אברהם
יצחק ויעקב ממש ובזה היה יתרון מעלתו על השבטים
דגם ששרשם היה ג"כ באצ"ל אבל זהו בחי' אצ"ל שמוסתר

בבריאה כו'. ולהבין זה יש להקדים ענין האבות שהיו בחי' מרכבה.... והנה יוסף לא היה רועה צאן מנעוריו כמ"ש והוא נער את בני בלהה כו' ולא היה רועה עם אחיו בצאן וגם כשנמכר למצרים לעבד לפוטיפר היה איש טרוד גדול בעבודת הבית ועבודת השדה וכל אשר לפוטיפר הכל הי' עושה בטרדא ועבודה רבה בכל שכלו ודעתו בעמקות העסק בפרנסת הבית והיה איש מצליח מאד שהצליח ה' בכל מעשיו וכמ"ש ויבא יוסף הביתה לעשות מלאכתו ות"א בכתבי חושבנא' שזה היה טרדא גדולה ועצומה ביותר וכ"ש וק"ו כשנעשה אח"כ מלך על מצרים כמ"ש על פיך ישקים כו' רק הכסא כו' שמבלעדו לא ירים איש כו' והיה משגיח בחכמתו על כל הארץ בעומק המחשבה וטרדא גדולה שלא היה שום דבר נעשה בלעדו כו' ובפרט כשהשביר בר לכל עם הארץ שהיה עסקו עם כל העולם שבאו למצרים לשבר אוכל כו' וידוע (שבת יא, א) שחללה של רשות דמלוכה אין לה שיעור כלל כמ"ש ולב מלכים אין חקר כו' וא"כ האיך היה יוסף בחי' מרכבה בבחי' ביטול במציאות בעצם בבחי' האצי' ממש כמו האבות (כמשי"ת) מאחר שהיה טרוד גדול כ"כ בעומק המחשבה בעבודה רבה במלאכתו בבית ובשדה ובפרט כשהי' מלך ומושל על כל מצרים כנ"ל דהרי מטעם זה היו האבות רועי צאן דוקא ולא עסקו בפרנסות אחרות הטורדים והמונעים הדביקות האמיתי ואיך יתכן לומר שלגבי יוסף לא הי' טרדא הגדולה כזאת שום מונע ובלבול כלל לבחי' הדביקות האמיתי שלו למעלה באצי' כו' וזהו פלא גדול לכאורה וד"ל:

דרך מצותך דין עבד עברי פא עמוד א. וכידוע עיקר ענין ההפרש בין נשמה דאצי' לנשמה דבריאה ע"פ ויבא יוסף הביתה לעשות מלאכתו (בראשית ל"ט י"א) ותרגומו בכתבי דחושבנא שהי' עסוק בחשבונות וענינים גדולים מעוה"ז המטרידים מאד ואעפ"כ הי' מרכבה וידוע שבחי' מרכבה הוא בחי' הביטול האמיתי בקביעות וא"כ הי' בבחי' ביטול גם בעודו עסוק בחשבונות הנ"ל וזהו לפי שהי' נשמתו מבחי' האצילות ויכול לתפוס שני מחשבות כא' כי להיות נשמתו אלהות ממש ולגבי אלהות כולא כלא חשיב כאין ואפס ממש א"כ אין עניני עוה"ז נחשבים לענין כלל עד שיהיו מטרידים ומסתירים אע"פ שעסוק בהם, כי עיקר סיבת הטרדא הוא כשהעסק תופס מקום ליש ודבר במחשבתו ע"כ ימנענו מלתפוס אז דבר אחד אבל יוסף שהי' מרגיש ביטול העולמות לאלהות א"כ הכל כלא ואין לגבי אלהות שהוא היש האמיתי והי' בטל לה' תדיר בקביעות אע"פ שעוסק גם בעניני עוה"ז

וזהו הנק' זרע אדם שיש בהן בחי' הדעת כנ"ל, אבל הנשמות דבי"ע הם הנק' זרע בהמה לפי שבי"ע הוא עולם הפירוד שאינו אלהות ממש אלא בריאה חדשה מאין ליש ולכן לא נק' אדם אדמה לעליון כי הרי אין ערוך כלל בין נברא לבורא ולכן גם הנשמות הנמשכים משם נק' זרע בהמה ואין בהם בחי' הדעת כ"כ באלהות ולכן העולם מחשיך בפניהם שכשהם טרודים בעניני עוה"ז נפסק הקשר שלהם מדביקותם לה'.

המשך סו' עמוד שטו. והענין דהנה ידוע ההפרש בין יוסף לכל השבטים שהשבטים היו רועי צאן והיינו שבחרו להם עבודה שלא יבלבל אותם ויוכלו להיות מרכבה לאלקות גם בעסקם בעוה"ז כו', משא"כ יוסף שהי' טרוד בעסקים וכמשארז"ל ע"פ ויבא הביתה כו' למבדק בכתבי דחושבנא כו' ואח"כ הי' מלך במצרים שהי' טרוד הרבה כו', אמנם להיות כי הי' גשמה דאצילות שמובדל בערך מבי"ע לא הי' לו שום מניעה כלל לעבודתו שגם בעת טרדתו בהעולם הי' בשעת מעשה מרכבה לאלקות כו' וכמשנת"ל (סד"ה וספרתם לכם), אבל השבטים להיותם מבחי' מרכבתא תתאה דבי"ע לא הי' ביכולתם בעת הטרדא להיות באותו זמן עצמו בבחי' מרכבה כו'.

(56) כלי יקר בראשית ד, ג. והבל סבר כי יש עוד עולם אחר נצחי אשר בו ישיג האדם התכלית האחרון על כן בחר לו להיות רועה צאן הגורם ההתבודדות כדרך שעשו הרבה נביאים כמשה ודוד וזולתם וכדי להקריב מהם קרבן לה'.

(57) פרשתינו מא, מד. ויִאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְּרָעָה וּבִלְעֲדָיִךָ לֹא־גֵרִים אֵישׁ אֶת־נַפְשׁוֹ וְאֶת־גִּלְוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

(58) בראשית רבה פרק צא, ה. דָּבָר אַחֵר, וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂבָר בְּמִצְרָיִם, כְּתִיב (משלי יא, כו): מִנֵּעַ בָּרַ יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מְשֻׁבָּר. מִנֵּעַ בָּרַ יִקְבְּהוּ לְאוֹם, זֶה פְּרָעָה. וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מְשֻׁבָּר, זֶה יוֹסֵף. יִקְבְּהוּ לְאוֹם, זֶה פְּרָעָה, שְׁגִיזוֹ הִתְבּוֹאָה בְּשִׁנֵּי רַעְבוֹן וְהָיוּ הַבְּרִיּוֹת מְקַלְלִין אוֹתוֹ. אֲבָל יוֹסֵף זָן אֶת הָעוֹלָם בְּשִׁנֵּי רַעְבוֹן פְּרָעָה הִנֵּה שְׁמִנְהִיג אֶת צִאֲנוֹ, עָלְיוֹ אָמַר דָּוִד (תהלים פ, ב): רֵעָה יִשְׂרָאֵל הִאֲזִינָה נְהַג כְּצִאֲן יוֹסֵף, כְּשִׁהְיָה רָעֵב בְּיָמֵי דָוִד בְּקֶשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים מִלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים נְהַג אֶת צִאֲנָהּ כְּיוֹסֵף שְׁנָן אֶת הָעוֹלָם בְּשִׁנֵּי רַעְבוֹן. פִּינוּ שְׁחִזֹק הָרָעֵב בְּאֶרֶץ נִתְקַבְּצוּ הַמִּצְרָיִם וּבָאוּ אֶצֶל יוֹסֵף אָמְרוּ לוֹ תִּנֶּה לָנוּ לְחֶם, אָמַר לָהֶם אֲלֵהִי אֵינוֹ

זן את הערלים, לכו ומולו את עצמכם ואתן לכם. ה' לכו אצל פרעה והיו צועקים ובוכים לפניו, שגאמר (בראשית מא, נה): ותרעב כל ארץ מצרים, ואמר (בראשית מא, נה): לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, אמרו לו ה' לכו אצל מִדְבַר אלינו דברים ריקים ואומר מולו את עצמכם, אמר להם שוטים לא כד אמרתי לכם מתחלה עבדוהו וקנו לעצמכם תבואה, וכי לא ה' קורא לכם כל אותן השנים שני השבע וצנה לכם היו יודעים שרעב בא, אתם פשעתם בנפשותיכם, מפני מה לא הנחתם בבתים תבואה של שנים ושלש וארבע שנים. אמרו לו כל תבואה שה' בכתבנו הרקיבה. אמר להם לא נשפיר לכם קמח מאתמול, אמרו לו אף פת שה' בסל הרקיב. אמר להם לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, אמר להם אם גוזר על התבואה ונרקבת שמה יגזר עלינו ויהרגנו. אמר להם לכו אל יוסף, אם יאמר לכם חתכו מִבְּשַׁרְכֶם שְׁמַעוּ לו, שגאמר: אשר יאמר לכם תעשו. (בראשית מא, נו): והרעב היה על כל פני, ראוי היה למקרא לומר על הארץ, מה תלמוד לומר על פני, אמר רבי שמואל בר נחמן ללמדך שלא התחיל הרעב אלא בעשירים, שאין פני הארץ אלא עשירים, לכך נאמר (משלי יא, כו): מנע בר יקבהו לאום, בזמן שאדם עשיר יש לו פנים שמחים לראות את חברו, ובזמן שאדם עני אין לו פנים לראות, מפני שהוא מתבייש מחברו, לכך נאמר: מנע בר יקבהו לאום.

תנחומא פרשתינו ז. ויבא יעקב פי יש שָׁבֵר. זה שאמר הפתוב: מנע בר יקבהו לאום וברכה לראש משביר (משלי יא, כו). מנע בר יקבהו לאום, זה פרעה. לכך יקבהו לאום, שהיו הבריות מקללין אותו על שגנז את התבואות בשני רעבון. וברכה לראש משביר, זה יוסף שזן את העולם בשני רעבון, פרעה הזה שמנהיג את צאנו. עליו אמר דוד: רעה ישראל האזינה נהג כצאן יוסף ישב הפרובים הופיעה (תהלים פ, ב). כשהנה רעב בימי דוד, בקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא ואמר: רבון העולם, נהג את צאנך כיוסף שזן את העולם בשני רעבון.

פרשתינו מא, נה. ותרעב כל-ארץ מצרים ויצעק העם אל-פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל-מצרים לכו אל-יוסף אשר-יאמר לכם תעשו:

רש"י ד"ה ותרעב כל ארץ מצרים. שהרקיבה תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף: **אשר יאמר לכם תעשו.** לפי שהנה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואומרים: כד הוא אומר לנו, אמר להם: וְלָמָּה לֹא

צברתם בר, והלא הכריזו לכם ששני הרעב באים? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה, אמר להם: אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו; הרי גזר על התבואה והרקיבה, מה אם יגזר עלינו ונמות!

(59) וישב לט, ב. ויהי והנה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדלגיו המצרי:

60 * במדבר רבה שם. ראה הערה 2.

לקוטי שיחות חלק כג עמוד 49. און לויטן מדרש וואס זאגט, אז דאס איז געווען בגדר שכר" אויף דעם וואס יוסף שימר את השבת עד שלא ניתנה, קומט אויס, אז דאס איז ניט נאָר אַ תנאי אין שבת, אז קרבן נשיא אפרים פון מילואים איז מותר בשבת, נאָר אז עי"ז איז מען מקיים באופן חיובי מצות שמירת שבת - דער קרבן איז מוסיף אין קדושת שבת. [וע"ד ווי גערעדט במק"א 52 בפירוש דברי המכילתא הנ"ל בעומק יותר, אז דאס וואס בדבור אחד נאמרו" מיינט ניט (נאָר) אז זיי זיינען ניט סותר זה לזה, נאָר ביידע האָבן דעם זעלבן תוכן קדושת שבת: זי איז א) דורך הקרבת הכבשים, ב) דורך איסור מלאכה]. און דערפֿאַר איז דאָס אַ שכר מתאים צו שמירת שבת דיוסף: וויבאלד ער האט געהיט שבת בהוספה, עד שלא נתנה, האט מען אים דעריבער געגעבן א הוספה אין שמירת שבת (לגבי אנדערע אידן), אז דוקא בן בנך" האט מוסיף געווען בקדושת שבת דורך מקריב זיין א קרבן מיוחד בשבת.

(61) ביצה ב עמוד ב. ורבה לטעמיה. דאמר רבה, מאי דכתיב: "והנה ביום הששי והכינו את אשר יביאו" — חול מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב, ואין יום טוב מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליום טוב.

רש"י ד"ה והכינו - והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידיים ולומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב את אשר תאפו אפוא אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואחשבה רחמנא לסעודת שבת שיזמיננה מבעוד יום ובחול:

פסחים מז עמוד ב. ומוקצה דאורייתא הוא? אמר ליה: אין, דכתיב: "והנה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". ואזתרמה מהקא, מ"לא תעשה כל מלאכה".

רש"י ד"ה והכינו - במזומן שמזמן כל צורכו היום ויאמר דבר זה לצורך היום דמשום טורח מלאכת שבת לא צריך דהכתיב את אשר תאפו אפוא ואת אשר תבשלו

בשלו וכיון דלאו מזומן הוא והכתוב קראו הכנה היא לה מלאכה ועובר עליה משום לא תעשה כל מלאכה:

62 בשלח טז, כג. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׂפָתָיו שִׁפְתֵי-קֹדֶשׁ לִיהוָה מִחַר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאמְרוּ אֹפוּ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הַעֲדָף הַגִּיחוּ לְכֶם לְמִשְׁמַרְתִּי עַד-הַבֶּקָר:

63 פרש"י ביצה שם ד"ה ואין יום טוב מכין לשבת - ויום טוב נמי קרוי שבת ובעיא סעודתו הזמנה והזמנתה בחול אבל סעודת חול לא חשיבא ולא שייכא בה הזמנה הלכך באחד בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ביה משום דאתכן בידי שמים דסעודת חול לא אצרכה רחמנא זמון מבעוד יום דלא שייך בה מוקצה:

64 קו"א בסופו. וגם יזקה מאד שלא לשום שום שיחה בטילה חס ושלום. בהיות מודעת זאת ליודעי חזו, פי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות, וחיצוניות מהשבת – היא שביטה מעשיה גשמיות, כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת – היא הפנונה בתפלת השבת ובתלמוד תורה לדבקה בה' אהד, כמו שפתיב: "שבת לה' אלקיך", וזו היא פתינת "זכור". ופתינת "שמור" בפנימיות – היא השביתה מדיבורים גשמיים, כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנגבראו בהם שמים וארץ גשמיים, פי זה לעומת זה כו':

67 שו"ע הרב או"ח סש"ז ס"ב. נאפלו בשיחת דברים בטלים שאין בהם זכר עשית מלאכה קלל – אסור להרבות בהם בשבת, שלא יהא דבור השבת קדבור החל.

ובני אדם שספור שמועות ונדברי הדושים הוא ענג להם – מתרים לספרם בשבת כמו בחל. אבל גם בחל אין לבני תורה להרבות בשיחה זו, משום "מושב לצים". אבל מי שאינו מתענג ברבוי השמועות – אסור לספרם בשבת כדי שיתענג בהם חבירו:

68 אור התורה שמות כרך ז עמוד ב'תשב. ויותר י"ל כפשוטו שהשביתה מהדבור של הקב"ה זהו כמו שביתה מעשי' כיון מדיבורו של הקב"ה נתהווה מעשה דהיינו כי הוא צוה ונבראו יש מאין א"כ כיון ע"י הדבור נעשה ונתהווה העשי' הגשמי חשוב הדבור מעשה, משא"כ דיבורו של אדם שאין מתהווה מהדיבור מעשה אינו חשוב מעשה, ולכן אין אנו מצוים מדאורייתא על שביתה מהדיבור כ"א על שביתה מהמעשה, אף שהקב"ה שבת מדיבור שאני דיבורו שחשוב מעשה כיון

שע"י נתהווה העשי' א"כ שביתתו מהמאמר חשוב שביתה מהעשי', אבל אצלינו אין חיוב מדאורייתא לשבות מהדיבור כיון ע"י דיבורינו אין מתהווה כלום ולא נעשה ע"י מעשה ואעפ"כ בדברי קבלה נא' ודבר דבר כיון שמ"מ שביתת הקב"ה ה' ממאמר וכמ"ש בירושלמי מה הוא שבת ממאמר אף אתה שבות ממאמר, וכמ"ש בלק"ת פ' בהר סד"ה את שבתותי תשמרו ספ"ד, אבל מה"ת אין חיוב בזה לשבות מהדיבור דשאני דיבורו של הקב"ה שחשוב מעשה ממש כיון שבו וע"י געשה העשי', וכן מבואר במד"ר פ' לך ס"פ מ"ד ע"פ לזרעך נתתי מאמרו של הקב"ה חשוב מעשה שנאמר לזרעך נתתי את הארץ אתן אין כתיב כאן אלא נתתי כו' ע"ש, א"כ שביתתו ממאמר היינו ממש שביתתו מן המעשה.

69 שבת קיח עמוד ב. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המשמר שבת פהלקתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש – מוחלין לו, שנאמר: "אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו". אל תקרי "מחללו" אלא: "מחול לו".

70 יתרו כ, י. ליום השביעי שבת | ליהנה אלקיך לא-מעשה כל-מלאכה אתה | ובגנה רבקה עבדך נאמתה ובהמתה וגרסה אשר בשעריך:

71 ירושלמי תענית פרק א הלכה א. רבי אהא בשם רבי תנחום בר רבי חיינה. אילו ישראל עושים תשובה יום אחד מיד הנה בן דוד בא. מה טעם. היום אם-בקולו תשמעו: אמר רבי לוי. אילו היו ישראל משמרין שבת אחת פתיקנה מיד הנה בן דוד בא. מה טעם. ויאמר משה אכלוהו היום פיי-שבת היום ליי וגו'. חד יום. ואומר. בשובה נחת תיוושעון. בשובה וניח תתפרקון.

בית

מערכת א-ב

האוצר

א 1

כ"ה א) אבות. אדבר בעוה"י בענין אם האבות ילאו מכלל ב"ג וק"ס. תורה שקיימו האבות עד שלא נישאה:

א) הנה נא בענין אם האבות ילאו מכלל ב"ג כבר האריטו בו הראשונים וז' וע"ע ס"ס ב"ב (דף ט"ז ע"ב) דמייתי ברייתא דר"ל לכמה הנאי דלויב היה אחרי מ"ח וי"א בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא כתיב הבא בדבר אחת הנבלות מדברי וכתוב החס כי נבלה עשה בישאל וקאמר בנמי' עלה דכלהו (דאמרי דהיה אחר מ"ח) ס"ל דלויב מישאל או לבר מ"ח (דאמרי דבימי יעקב או) ובח"א למחרש"א שם כתב אהא דאמר לבר מ"ח וז"ל הגם דליכא למיחר דמבני בניו של יעקב היה נשא דינה בת יעקב מ"ח קודם מ"ח לאי ישראל חיקרי אלא ב"ג מעבדים הוא. וע"ל דאין סבירא דאמר מיואלי מלניו דיעקב ישא בהו וק"ל עכ"ל. הנה דלתי' האי סל המהרש"א ז"ל לא ילאו מכלל ב"ג להקרא ישראל רק אחרי מ"ח ולתי' הנ"י יתכן לומר שפיר דכבר גב האבות ילאו להקרא ישראל [וע"י נדרים (דף ל"ב ע"א) ויול' אונס החולה אחר לפניו רבש"ט נכחכלתי במול שלי כו' אחר לו לא מאלטנגיטת שלך אין מול לישראל ומוכח ק"ת משטמיות הגשון דכבר גב האבות היו קריין ישראל] וע"ע בח"א למחרש"א סנהדרין (דף י"ט ע"ב) ד"ה מלטה מש"ש ביישוב הקושיא א"ך נשא יעקב ב' אחיות והבאתו דבריו בלקח טוב כלל י"ג אונס ו' עשה דלפי דבריו מוכרחין לומר דלא ילאו האבות מכלל ב"ג להק"ל ואולם מדבריו בח"א בסנהדרין (ד' י"ז ע"ב) אהא דב"ג נגרנו על העובדין. מוכח דילאו ישראל מכלל ב"ג עוד מקודם מ"ח גם להק"ל עשה וע"ע סנהדרין (דף פ"ב ע"א) רש"י ד"ה בת יצרו מי האירה לך וז"ל משה קודם מתן תורה נשא וכשיניחה התורה טולן ב"ג היו ונכנסו לכלל מלות והיא עמהם וגריס רבים של ערב רב עכ"ל מוכח מלשון ז"ל דלא ילאו מכלל ב"ג קודם מ"ח:

עוד מלאתי בפי הראב"ד על הסיפרא מוריע פי ענשים דהאז דאמר שם בספרא בהרות שהיו בהם מראות ענשים שהיו עובדי טובים ונגיירי בקטן ונוול כו' מהאריס כו' ז"ל ח"ל וקשיא לי דמ"ט לא תשיבנע שטור כו' קודם הדיבור ועמד בו דאמר הדיבור דהוא עתור ג"כ כדליתא בסמוך (בספרא שם) וליכא למימר דהו"י בכלל עובד טובים עד שלא נגייר ואח"כ נגיירי שהרי ישראל קודם מ"ח ב"ג היו ובשעת מ"ח נגיירו ונכנסו תחת כנפי השכינה בטבילה ובהואה כו' עכ"ל ז"ל. הגה לפי תירוטו ז"ל מוכח להדיא דלא ילאו מכלל ב"ג קודם מ"ח ואולם בענשים פי"ז מ"ח תשיב בלאת לתרווייהו בהרות שה"י בו קודם מ"ח ועמד בו לאחר מ"ח ושה"י בו בהיותו עובד טובים ואח"כ נגייר עשה וא"כ לפי דרטי של הראב"ד ז"ל ע"כ דהמשנה סוברת להפוך דעוד מקודם מ"ח ילאו מכלל ב"ג דל"כ ל"ל למימני מרתי הא הך דקודם מ"ח מעבד טובים ונגיירי נפיק וכדברי הראב"ד ולפי"ז לפי מ"ח דאמריין בסנהדרין (דף פ"ו ע"א) דחסס מחני' ר"ח וחסס סיפרא ר' יהודה א"כ ד"ו פלוגתא דר"ח ור' יהודה א"ס ילאו מכלל ב"ג עד קודם מ"ח דלר"ח ילאו ולר"י לא ילאו ואולם לפי דברי הר"ש בענשים שם יש להשוות המשנה עם הסיפרא עשה ובלתי רק להעיר:

ד"ה בענין הקושיא העמיקה דאי נישא דאבות לא ילאו מכלל כ"ה א"כ מה עשו בשבת דא"ל דעשו מלאכה דהא קיימו כ"ה עד שלא ניתנה מומת חסידות מיהת וכמבואר ביומא וז"ל גם כן דלא עשו מלאכה דהא מדינת היה להם דין ב"ג דהשכינה אסרה לו י"ל בפשיטות עפ"י דברי המהרש"א בח"א סנהדרין (דף י"ח ע"ב) דכ' אהא דאמרי' שם עובד טובים ששבת חייב מיתה כו' עובד טובים העוסק בתורה חייב מיתה כו' ח"ל יש לעיין בזה מה עעס ענין זה דוקא בלאו הב' מלות כו' וגראה שהתורה נקראת ארוסה לפי שרוב ההמון אין עוסקין בה והו"י התורה לגביה כלארסה בניה אביה שהייתה להיות תורת ה' אבל העוסק בה דהו"י דה"ל שואה ונקראת תורה כמבואר פ"ק דע"ז והוא שאמרו בפסחים דכל האומר תורה בפני ע"ה כאלו בועל ארוסתו בפניו כו' וכן מלות שבת נקראת בהרבה מקומות כלה כמ"ס בואי כלה בלה דכארוסה דהו"י דלא הו"י דכל ישראל קיבלו עליהם שמירת שבת ונגישה נמי לא הו"י לפי שאין שומרים אותה כראוי כדליתא פי"ב כל

כתבי אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות ט' ומשה הו' שבת לגבייהו ככלה שנכנסה לתופה ולא נבעלה ולזה ט' ה"ל עסק התורה לגבייהו כאילו בועל ארוסת ישראל (כדלמך האם בגמרא דעובד טובים העוסק בתורה הו' כבועל נערה מאורסה דכתיב תורה לזה לט משה מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה ט') וא"ס הוא שומר שבת ה"ל כאילו בא על כלה ישראל שנכנסה לתופה ולא נבעלה ט' ועל טונה זו אמרו בש"ר פי בגלח ונתן לכס ולא לשבדי טובים מכאן אמרו א"ס יבואו העובדי טובים לשמור שבת אין מקבלין עכ"ל שנאמר יום וילילה לא יטבחו וכה"ל בני וצין בני ישראל ט' עכ"ל למך יושב ומסרונה יושבת כעזו העובר ביניהם חייב ע"כ עכ"ל המהרש"א ז"ל. וא"כ לפי דבריו ז"ל י"ל דכ"ז שלא קיבלו ישראל את השבת בח"מ עדיין אין השבת בלתי ישראל וגם ב"ג מותר לשבות ולולס מהא דליף בש"ס סנהדרין שם איסור שבתות ב"ג מקרא דיום וילילה לא יטבחו מוכח דמ"ח שנאמר המקרא הוה אוסרו מלשבות ואולם לפי הילפתא הג"ל הרי אין המ"ח דוקא על יום השבת וכמבואר בנמי' שם ואילו עכ"ס המהרש"א הרי שייך רק בשבת לבד וא"כ על כרחי דעסס המהרש"א אינו לפי הילפתא הג"ל רק לפי דברי המדרש דהו' כעובר בין המלך והתעוררה ט' דהו' שייך רק בשבת מתקן וא"כ עכ"ס לפי עמנו של המהרש"א ז"ל קשיא משקרא ליתא וכ"ל. וי"ל עוד עפ"י דברי המהרש"א הג"ל כצנן שמירת שבת דאבות וזה דיון דאבות שמרו שבת והאבות ה"י הו' אז כלל ישראל שהרי לא הו' אז ישראל ח"ך מהם וע"כ ה"י אז השבת בח"י נבעלת ושוב ב"ג גם כן מותר לשבות דרק כשהשבת הוה בח"י חופה לבד ולא בח"י דיוק הגמור שייך שהב"ג עובר ט' כמה ששומר גם הוא חז"ק הטוב ומש"כ כשיש דיוק הגמור ע"י הקיום אזי לא שייך עבירה וד' בנתיים וא"ך ל"ג בו שייטת עוד וע"כ אין חז"ק כלל שבתות הב"ג וע"כ האבות ששמרו שבת כראוי דהו"י מלך ישראליות שלהם ע"כ גם לז' ב"ג שלהם היה מותר בשבתה חז"ק הטוב:

ובגוף קשיא המהרש"א הג"ל מדוע דוקא שבת ותורה ט' י"ל דשבת הוא נחלת בני ישראל בני מלכות כמבואר בשבת (ד' ק"ח ע"א) ותורה ג"כ הוא נחלת בעלת גבול ומ"ט לכל חבלה ראיתי ק"ן רחבה מומך מארד והייט דאין לה ק"ן וגבול כלל וע"כ בדברים שהם למעלה מענין הגבול אין לשבדי טובים כס מטא כו' עניינם חומרי וענין העומר הוא הגבול כו' גרר האומר הוא היותו מוגבל ול' ג' מרחקים או"ך ורחב וטובה וכטרס וע"כ דבר אחר הוא למעלה מגבול הנה ענייני חומרי כו' האמרי' הוא בלתי מוגבל וע"כ אין לשבדי טובים שעניינם חומרי מטא בדבר מה וזוה הבנה נמי נדרים (ד' כ"ח ע"א) טרין להרצן למרמין ולמוכסין כו' כמוכס שאין לו קצבה ע"ס ברין שמתקנה בהבנה התי' דמוכס שאין לו קצבה ולג"ל יתא דנה דניתן להם כח וממשלה עכ"ז הוא רק בגבול מש"כ מוכס שאין לו קצבה ויולא מן הגבול ע"כ דבר מה לא שייך לשבדי טובים חז"ק הטוב. והבנתי עוד בזה גמ' ר"ה (ד' ג' ע"ב) דאמר אהא דהכתוב מונה לטרס פעם כלישראל ופעם כלעטיס ואמר כאן קודם שהאמין כאן לאחר שהאמין ט' מנגן דאמין מהבא עד כספ' ככרין מלה (אמר לימן לטוני הבית) ועד חננין טרין מלה ונ' משקרא בלא קיטותא (מתחלה נתן בלי מדה וגבול) והשאה בקיטותא (וע"כ מכאן ראי' דאמין וע"כ מט' לו מאז שהאמין כמו לטע"ס) עכ"ל הגמ' ולפי הא"ל הגה הדברים מוכנים ביומר דקודם שהאמין היה ענייני עניין הישראלי וע"כ נתן בלא קיטותא וגבול כו' דבר מה שייך רק לישראלי וע"כ מט' לו אז כמו לישראל ומש"כ אחר שהאמין לתא רק בקיטותא הגה החכונט מהו כו' שג' ליהוה ענייני עניין עובדי טובים וע"כ לא היה יכול לתא בלי קיטותא כו' נתינה בלי קיטותא וגבול הגה הוא דבר הבלתי שייך לעובדי טובים וכ"ל וע"כ שפיר דט' מזה למתן ט' חניין אל עובדי טובים חז"ק הטוב כו' הדברים נכונים מאד בס"ד:

ע"כ ביישוב קשיא המהרש"א הג"ל דמורה ושבת יש להם ייחוס אחד אחר א"ט בכל המלות והוא כמה שניטת בינייהו ובחשאי ע"י ב"ה (דף ט"ז ע"א) כל המלות שנתן להם בקב"ס

בראשית רבה פרשת צב סיני ד סדר מקץ הקא

מ"ח הפסוקי
וכאור המלות

ואלהים כאשר היה שפי' כאשר המה מחלה כן המה עכשו לא
שמת שכולתי הכ' נשוא המאמר כמו כאשר אכדתי אכדתי
ואמנם כפל שכלתי הו' כנגד יוסף והכ' כנגד שמעון • ויראה
באשר היה שכולי עד עתה מיוסף ושמעון כן יעמוד לא יוסף
להיות עוד שכול זה בהחלף

לז' אומם כמו שנקט ולא יוסף
להיות שכול או שאמר לפחות אם
לא ישתע עליה' להשיב את יוסף
ושמעון לפחות לא אומץ להסכל
בכתימתן ואחיו • ועו' יתכן
לפרש כאשר שכלתי בחרבן וכו'
לשיל:

ד א"ן והכן חלף שבת •
מפ' במקום אחר
שאמר וזין והכן לא מיום לחיבורו
שנאמר והיה ביום השני והכינו
את אשר יצאו והלא חן דרך
מלכים לאכול מיום לחיבורו
אמר ר"י שבת היתה כו' עיין
במנחם פ' נשא • ואיכא
למודק שלפ' מאי כי אתי יאכלו
האנשים בנהרים אם הסעודה
מוכנת לשבת וליכא לפ' בנהרים
דמחר דזיכינו את המנחה עד כא
יוסף בנהרים ע"כ ביום כילא
לג' בלילה חוץ לביתו • ונ"ש

ששדכרים נזה ח' לסוכה טכא בעד היס לאכול עם אחיו
והכ' להכין לו נרכי שבת וקאמר לה אב גרר לאשמי' שממר
שבת מחללו אם כן בשבת שחרית שלח את אחיו בדכאבי הבקר חור
ואם שומר שבת הוא חרף יסלח את אחיו בזמן שיחללו שבת חפילו
עמאשהם לאהיו נזהרים בו • ועוד חרף שלח בנו לחדוף אחריהם
בשבת •

ישמא יש לומר שמעני פקודי נפש ביתה העוסקים ברעב
הומר להם ללכת בשבת יוסף ששלחם לא חש לפי
שבאשם את העיר מיד יסלח אחריהם קודם שינאו ומתחם שבת •
ומכל מקום ק' מטיענת חמוריהם שהרי מלויים על שביעת בהמה
שבת: **ישמא** את השבת • וה"ה כל המלות
אלא נקט שבת אבך אורחיה דספורו • ועוד כי השבת הו'
אות ועיקר גדול ששקולה כנגד כל המצות • ועוד דהו'
חדש משום דכן נח מזהר עליו כדאפרש • ואף על גב
דהאבות היו מקיימים כל התורה כדלעיל היה צבחדתם
כשדלו •

קודם שלח תנתן • ק"ת מאיקת' ל פשיא צבתי יוסף
לא ניתנה עדין •
ישמא מפני שלכאורה היה איסור בדבר שלח ניתנה
עדין דכן כח שמר שבת חייב מיתה לכן אמר
דמכל מקום היו שומרו וטעם היצאו פי' לעיל גבי שמירת יעקב
השבת •

מלמד שהיה דוחפן בפנים והם דוחפן אותו לחן דמה
שנגשו לדבר לו פתח הבית לאו משו' דהתם הוה קאי
אלא שהם היו דוחפין אותו בדברים מעט מעט לפי שקצרה נפשם
משבת כבית מפני פחדם ולכן נמלאו שדברו לו פתח הבית
ילפי' לה מדכתיב בחר הכי ויבא האיש את האנשים ביתה
יוסף וכדאפרש' בחומש הבאה אחר הכאש לפי שהיו הן דוחפין
אותו חוץ עד שדברו אליו פתח הבית ומתאמר להם השלוש
לכם נמשכו ובאו אחריו ומה שאמר כאן שהיה דוחפן לאו הינו
הבאה השנית כי לא נמשכו אחריו כלכך שלם אלף בעת שהן
היו דוחפין אותו לחוץ הוא היה דוחפן בפנים והוא מסביר נפקא
כי לולי זה היו דוחפין אותו חוץ לגמרי אלף שמעני שגם הוא
כרגיש בדבר והיה דוחפן נשאר דפתח כי לא יוכלו להוטיאו
לגמרי •

ירידה היא לנו • כתב הר"ם לא מלשון ירידה
הוא דמשיק לה דהא חז' ישראל גבוהה היא מכל
הארצות וההולכים בה משאר הארצות יקראו
עולים וההולכים מאי' לשאר ארצות יקראו יורדים אלף מדכפל
בליסניה וכאן ירדו היא דמשיק לה כדדרשו גבי הענק
פעניק נתון ותן וכמ' מקומר' • ואף על פי ש'ל דכר' עורש
פר ג' 3 84 כלשון

יחס גלות יהודה ונתינתן אליו ב'מ' ואני לפי עיקר שמו נשאר
עמהם שנשאר בארצם ובקדושת כ"ה •
אמנם לפי מה שאמר טעם כניו או השארת המלחה ידבר
הכוונה בזה כי לא יהיה קבוץ נדחיהם הנזכר בגלות

ד ויקחו האנשים ומסר יוסף אתם •
והכן • ואין הכן אלא שבת היך מר
דאת אמר והיה ביום הששי והנינו וגומר הרא אמררר ששמר
יוסף את השבת קודם שלא נתן • ויעש האיש וגומר
ויראו האנשים וגומר וישאו אל האיש • מלמד שהיו
דוחפן בפנים • והן דוחפין אותו לחוץ • ירוד ירדנו •
ירידה היא לנו • בארצנו היינו מפרנסים לאחרים •
עכשו צריכין אנו לפרנסותן • ויאמר שלום לכם אל
תיראו • בין בוכותכם בין בוכות אבותיכם • אלהיכם
נתן לכם משמון וגו' סכל מקום כספכם בא אלי • ויוצא
אליהם את שמעון • רבי חני בשם רבי יצחק אמר
כדאפרש' צדצורא דעבר כשאמר רבי יוסף ויאסור אורו
לעיניהם • ויכינו ויבא יוסף וגומר וישאל להם לשלום וגו'
ויאמר שלום וגומר רבי חייא רבה חמא חד בבליא אמר ליה
מה עבר אבא • אמר ליה אפך שאלה כך • אמר ליה
אנא אמר לך כדון • ואת אומר לי כדון • אמר ליה שואלים
על החיים ואין שואלים על המתים • השלום אביכם •
זה יעקב הוון • אשר אמרתם • לי • זה יצחק • ויאמרו
שלום לעברך אבינו •

למחמם וכמאמר הכניא אחריו בגוים לא יוסיעו לגור פניה' חלקם
לא יוסף להביטם • ואם בראשם כי חללת יד בני
ישראל ואפם עורר ועמד ולא ינוייר שיהיה להם עוד תקומה
לפרים ראש ולהלביט הוד מלכו' • וכל שכן למלך כניפה
לזה כל כנין בית שני בנתיב להורות כי עוד ידו נסודה עלינו
להשגיח בנו וכן עם היהודים בגלות ידם רמה בכבוד והוד וטעמד
היונים כימי חמנואי ולכלו מפטים את המרוצים וכן לא
יתאשו עכשו מהגולה • יש לומר שהו הכרמו עם
דהכי קאמר כאשר שכלתי בחרבן ראשון כן יהיה בשני שכמו
סהראשון היה לו אחרית ותקוה כן יהיה בשני • ומכל מקום
אבך אורחיה דקק שאין עוד חרבן ג' מולף קאמר שכלתי אלף
שני פעמים • וז' עוד כאשר שכלתי בחרבן ראשון ושני לאלף
עוד • ובלקוט' ג' אלף כאשר שכלתי בחרבן ראשון שכלתי
בחרבן שני לא שכל עוד • ולפי זה יר' כרזה כל פרי
מאמר ואלף כאשר שכלתי שכלתי לומר שאין בחרבן אל שני כראשון
ותו לא •

דבר אחר ואל שרי וכו' תימא שדרך המדרשות לפי המקרא
כפשוטו תחלה וסוד דבר אחר פ' ד רמזו לא עשה כן
מה שמחלפה על הגלויות וסוד על פשוטו • ושם משום
דהשתא מפריש אחיכם יוסף הוא פי' יומת מהראשון כי היומו רמוז
בעתויות אינו כל כך קשה שכן דרך ספורי האבות כדלעיל
אל שיהיה רחוק יוסף קשה מאחר שלפי הנראה נחשב כמה
מלכו •

זה השלשון איירי דקאמר לפיל זה הקב"ה קאמר השתא
זה השלשון לפי פשוטו אפ"י שאין חדוש בדבר •
ומטעם זה אמר ג' כנימין כחשמועו משום דכרישא דרית ליה על
שם כנימין אפ"י שאין חדוש בדבר •
אחיב זה יוסף • אחר זה שמעון מיתמר' דאמר דרש"י
וקשה דה"ל אחיכם זה שמעון אחר זה יוסף מאמר
שיוסף הוא הנדרש מרביא • ואולי טעות נפל כספרים • ואיכא
גרסינן וכן הביא רש"י בחומש אחיכם זה שמעון אחר לרבות
יוסף • וליכא הגר יל' דאחיכם הוא דמיתר ליה דכיון דכתיב לעיל
ואת אחיב קחו ה"ל הכא ושלח לכם את האהר שפי' אחיכם האמר
ולת הנזכר •

זה יוסף רש"י בחומש כחב רוח הקדש נדקה בו לרבות
יוסף • ולפי זה יהיה מאמר זה בלי כחמה סכל לפי'
מה שאמר לעיל פ"ג שכבר נכתבנו לו שיוסף קיים אמר שבעת
שלימה רמוז אליו •

כאשר שכלתי ביוסף • שפי' כאשר שכלתי כמו
שהיה שכולי עד עתה כן יהיה מכלי מוספת וחמר
שטא קמאמר כאלו אמר כאשר שכולתי עד עכשו כן יהיה כמו

מ"ח הפסוקי

וכס"ד פי"ד

מפ' במקום אחר

ה יושא

לחן דמה

השתא

אחיב

זה

כאשר

בראשית רבה פרשת צב סימן ז סדר מקץ

תמים לא יגלה ילפי דכ"ס בהריחו אש * אבל ככל הני דכתיבנא חץ נורף לקו דכאלמו ילפינן למילתא שפיר ולא נקטי קץ חלא לשופרא דמילתא דגבי הנה השמים גו מילא ידע בי אחיזה בית אשר יבנו לו * וגבי הנה שני המלכים בולת קו לא יעמדו לפני יהוה כי ידעו כחו וגבורתו ושמייה ה' הוא ידוע גם כן מסתמא:

וְגַבִּי הנה בה מבטנו בולת הנהגת שבי מזרים ידוע היה גבורת מלך אשור וכבשו כל העולם ויפתחו ממנו * וגבי הנה אשר בניתי בו בולת זה לא היה זוכה ברוך בן נריה לכבואה כמ"ס הרב כי אולי הכבואה בחקו גדולות * וגבי שפית הכוסות פשים שישקם ה' להם בעל כרחם ואף נורף לו לטענות * וכן היות החוקר לב ידוע בלי קו' וכן שלא יאות לעבד למשול ידוע וכן שזבח הרמפה מובא בזמה מועבה מבואר בנפשו * וכן גבי הן בעבדיו גו' וכדומה שפלות האדם ידועה בולת קו' והיות האדם בלתי זוכה בדיון עם ה' ידוע גם כן מעמנו בולת קו' מעוטרי רב:

קו' ואף ישמעני פרעה והבי קאלומיה בני ישראל שהוא לטובתם לא שמעו אלי פרעה שהוא לרעתו לכ"ס * ומה שלא השיבו ה' על זה כמו שהשיבו על טעות ואני ערל שפיתם במאמר ודבר ה' אל משה ואל אהרן ופרש' לפי שאמר משה ואני ערל שפיתם כרף לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפי ולמלך * השיב הרא"ש ז"ל מפני שבכר כמב למעלה ולא שמעו אל משה מקובר רוח ומעבוד' קשה ואי פרכתו של קו' ומרע"ה כשדן הקו' מתחלה לא ידע שהסבה שלא שמעו הוא מפני קובר רוח וכדכתיבנא לעיל * ולא הכינותו דבריו כי מה יעיל למשה אז מה שאמר הכתוב ולא שמעו אל משה מקובר רוח כשכתבה תמור' אחר כך הלא בשעה ההיא ראוי להודיע הדבר למשה:

אמנם לרידי המטובה מבוארת כי במ"ס וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויגוס אל בני ישראל ואל פרעה כ' הוא משיבו על ענין שמיעת פרעה שהרי פרש' ישכר הכווי מהן ומורש כע' שאחר סדר היחס וסם נאמר איהו תדבר את כל אשר אנך גו' ואני אקש את לב פרעה כן ולא ישמע אליכם פרעה וגו' עד והוכחתי את בני ישראל מתוכם:

קו' לשכיה י"ד לא דיו לבא מן הדיון להיות כנחן כדכתיבנא בריש ת"כ וכו' ע"ל דף על גב דריבא חנא דלית ליה דיו ה"מ היבא דמפרך קו' אבל היבא דלא מפרך קו' כי הבא לכ"ע אמרינן דיו בדאיתא כפ' כינר הרגל * והא דאמר קו' לשכיה י"ד אר"ת משיב דאמרי' בהתפלת שהאב ואם נותנים בו כל אחד ה' דברים ודב"ה נותן בו י' דברים * ויש מפרשים דנקט י"ד חס כנגד שני הסגרות דאין הסגר פחות מן ימים * כן כתבו התוס' כפ' הנוכר * ופעל הכריתות כתב ח"י י"ט מקשים על הא דקאמר קו' לשכיה י"ד יום וכי נתן קנבד לעדך אביו ואמו חנל שכינה ונראה דהא חויבא שהסוה מקלל אביו ואמו למברך ה' דכלס בסקילה רק דמברך ה' נתלה ומקלל אביו ואמו אינו נתלה דהלכה ברבנן דאמרי' איך חלא רק עובד ע"א ומנדך את ה' הרינו מברך את ה' ויש מעט מוספת על זה ולכך מוסיפים לכל הפחות שאנו יכולין להוסיף והיינו הסגר אחר ולכך ל"ק י"ג יום דהיינו כ' הסגרות דיום אחד עולה לכאן ולכאן משום דחזין משום כבוד שכינה מוספת תליא דלא שייכא במקלל אביו ואמו כלל כן נוסף בסגר שלם יותר מפני כבוד שכינה * עוד טעם אחר כי אין אנו יכולים להוסיף רק מעלה אחת דהא קרא זה אתא לגלוי לנו דין קו' וחס כן בא לפ' ולא לסתום חס כן תפסת מעט תפסת ואם באת להוסיף לא ידעת כמה וכן נרף לומר כאשר עשה קו' להוכיח שלישי בתרומה כו':

קו' ואף כי אחרי מוטי אומר בפסיקתא תלמד שסיו מתביישין ממשא יומר מכל בביא וחחה:

קו' ואף תתרה כו' וקו' ואף תפסה כו' שניהם על ענין א' ומביא שתי משלים לדבר ופירוש הענין כדגרסינן בערך חלק שעל שאמר ירמיה לדיק אתה ה' כי אריב אליך גו' מדוע דרך רשעים נלחם השיבוהו כי את רגלים רבמה וילאוך גו' משל לאדם א' שאמר חנל אני לרוץ ג' פרסמות לפני הסוסים כן כעני המים נודמתן לו רגלי א' רן לפני ג' מילין ביבשה ונלחם אמרו לו ומה לפני רגלי כן לפני הסוסים עאכ"ז ג' מילין כן ג' פרסמות עאכ"ז ומה ביבשה כן בין כעני המים עאכ"ז ומה שכבר ד' טעיות ששלחתי לאותו רשע שוך אחר כבודי אשה תמיה כשהני משלם לאברהם יחזק ויעקב שרע לפני בסוסיס

וסיין להנלחמו ולא מסתמא מילתא שאיכדוכי בה"ע * ומה שאמר כספ' יו' יב פ' הן שיהיה הגביס כסף או זהב לא יהיה לשיעור הכסף המושב ואולי לכך ת"א מנין דכסף או מנין דזהב * וגבי הן בני ישראל לא שמעו אלי איבא למפרך מה לישראל שכן היה ל"ס קיבר רוח ודין הוא להם שלא ישמעו אף על פי שהוא לטובתם תמור' לפרעה שאין לו קיבר רוח ויש לו לשמוע אף על פי שהוא לרעתו:

קו' חשיבא פירכא למשה שהוא כשדן הקו' לא ידע שהסבה שלא שמעו היה מסכת הקובר רוח והעבודה קשה ולכן דן אותו והכתוב מעיד ואומר שהסבה שלא שמעו הייתה מחמת קיבר רוח ובזה נפרך קו' של משה וכמה שאמר הרא"ס ומכל מקום משה שפיר יליף קו' * ואחיה ירוק דיק בפניה משמע שאיני קו' חס כן קו' לשכיה י"ד והיכי קאמר מסגר שכניה ימים ולא הכי קאמר דקו' הוא ולא ילפינן חלא ז' דדיו לבא מן הדין להיות כנחן בדאיתא בריש ת"כ * וגבי הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם איבא למפרך ומה בעודני חי שיהיה להם תלוב' בשמם כי הארץ אכולת יושביה והעם חזק הוא מאד פחדו לנפול בחרב ונטוריה הדרך עוקר נפש העם בדרך דברו באלהים ובמשה ובחן אמרו ונפשו נקה כלחם הקולקל ואמרו נפשו יבשה אין כל זכרינו את הדגה ומי יאכילנו בשר * ובמי מריב' לפי שלא היה מים לעדה וירב העם עם משה תאמר אחרי מותו שיכנסו לארץ וירשהו:

וישבו איש תחת גפנו כהשקט ובכסחה שלא יהיו ממרים עם ה' ולא חשיבא ליה פירכא דלא נויירי חלא במרי טל ע"א כמה שאמר ידעתי אחרי מוטי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך וכל מקום שנאמר השחתה אינו חלא ע"א כמו שלמדו מוהשחתם ועשיתם פסל וכן וסרתם מן הדרך וכמ"ס בסדר ראה וסרתם מן הדרך ללכת אחרי אלהים ואמר עם מלאך שהעובד ע"א סר מכל הדרך שנגטו ישראל ובענין ע"א שפיר יליף קו' שאם בעודני חי מוכיחם עמיה והוא מראה להם כבוד ה' עניס בעני' כסיני ופושט להם כמה נסיה עכ"ז אמרו ונעבדו בעגל וכבעל פעור כמ"ס אחרי מותו * ואידי דמייתי הכי מייתי נמי שארא לומר כי חשוכים אלו כאלו:

ואיבא למימר אמרי' לא מייתי נמי מה שאמר בירמיה כי הנה בעיר אשר נקרא שמי עליה אנכי מחל להרע ואתם הנקה נתקולח נתקו * וכן כתוב גבי אדום הנה אשר חנן משפטם לשמות הכוס שמו יתמו ואיתה הוא נקט תנקה לא תנקה כי שמה תפסה * וכן הנה השמים ושמי השמים לא יכלפלוך אף כי הכית הזה אשר בניתי * וכן שאול ואכדון נגד ה' אף כי לבות בני אדם וכן לא נאזה לכסיל מענוג אף כי לעבד משול בשמים * וכן זבח רשעים מועבה אף כי בזמה יביאנו * וכן הן בעבדיו לא יאמרו ובחלאכתי ישים תהלה אף שוכני בתי חומר * וכן הן בקדושי לא יאמרו ושמים לא אבו בענינו אף כי נתעבד ונאלח וכן הן עד ירח ולא יאחיל אף כי אנוט רמה * וכן מחזיו שחמו שחרי רב אף כי אנכי אעננו * וכן הנה שני המלכים לא שמדו לפניו ואף בעמוד אבחנו * וכן הנה בה מבטנו אשר נסנו עם לעודה להנלל מפני מלך אשור ואף נמלט אנחנו וכן הנה אשר בניתי אני הורם ואתה תבקש לך גדולות * ויש לומר דלא נקט חלא הקו' שחס נריבין למגמר מיניהו כי לולי הקו' לא הוה ילפינן מידי דגבי הן כסף וגומר לולי הקו' כמה יאמרו שאינם נגבים * וגבי הן בני ישראל לא שמעו וגומר לולי הקו' מכל' שלא ישמענו פרעה:

וגבי ואחיה ירוק דיק לולי הקו' ואמרי' ד' לא ילפינן ז' דמסברא אפילו טובא ומכיון דטובא לא אמרינן ממי פגא ז' ולא פחו' מן וגבי הן בעודנו חי לולי הקו' מכליה שאחרי מותו ושחיתו:

וגבי כי את רגלי' גו' שענינו דמשכר האכות המועט של נכודכנר לבניו ילפי' לרבויו לנו כשפיל אבותינו הקדושים בדאיתא כפ' חלק לא הוה ידע שהרי היה מתרעם ירמיה ואומר מדוע דרך רשעים נלחם בו בדאיתא חס וגבי הנה אבחנו פה ביהודה לולי הקו' למה יראו מללכת קעילה וגבי הן נדיק לולי הקו' מנלן דרשע יפולס מאחר שאנו רואים אותו מוגלח בעולם הוה * וגבי בשוטר הכירה לולי הקו' מכליה מה עשו בפאר המדינית * תגבי הנה בהיותו תמים גומר לולי הקו' מן ש' שמעני ששני קטמיו אכלה חס תוכו נחר לא יגלה למליכה * והלא שאר העבים אף ששני קטמיו אכלה חס אשור לתקנס למלחמה קנת יאכל עץ הגפן לפי שאף בהיותו

שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה, ע"כ. הרי שלא הביא כלל סוף הפסוק: לדורותיכם, ופי' הדברים י"ל משום שהמלה 'והלאה' לכאורה מיותרת, לכן סמכו עליה הלכה זו. ויסוד הדרש הוא עפ"מ דמבואר בספרי במדבר פ' קיא: מניין אתה אומר כל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות כו', מניין אף במה שנצטוו נביאים שנא' מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם (גי' ר"ה). ובמדרש הגדול גורס: ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדה"ר ועד סוף העולם, ובמדרש אגדה: ומניין שמיום שניתנה התורה עד סוף כל (התורה) [הדורות], ע"כ. ולפ"ז י"ל שדרשו הקרא מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, היינו מה שידונו הבתי דינים שבכל דור ודור, כמש"כ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, והיות שבספרי וגמרא דרשו שהקרא מיירי בחטא ע"ז, סמכו על המלה 'והלאה' שהב"ד כשידונו במקרה כזה המבואר בתוספתא לענין ע"ז יפסקו ויפסלו מכאן 'והלאה' לא למפרע. והאשכול הלכות שחיטה סי' ג (דף 6) מביא התוספתא ומפרש הטעם דאמרינן השתא הוא דיצרא אלבשיה ונעשה מומר, כדאיתא בתוספתא, עיי"ש מה שהקשה על זה, וביר"ד הל' שחיטה ס"א ובנו"כ שהאריכו בביאור הלכה זו. וראה בארחות חיים ח"ב הל' ע"ז, עמוד 232.

שאומר לו שיעבדה היום על מנת לבטלה למחר, וכעין דמבואר בירושלמי סוכה פ"א גבי קוצר. לסכך על מנת להחזירם לגורן אחר הסוכות אם מהני הכשר עכשיו ע"ש, וכהאי גוונא הך דנדרים דף ע, גבי קיים לך היום ומופר לך למחר, ע"ש, ע"כ. וראה לעיל פ"ג סי' טו. פירושו בתוספתא צריך ביאור, לפ"מ שמבואר לקמן סי' יב, הרי כל מה שכתוב בתורה הוי "דבר נמשך ונצחי ופועל תמיד", ולא רק צווי של ע"ז, ולקמן סימן יג, כל יום חיוב חדש. ועוד הרי כתיב לדורותיכם בהרבה מצות שבתורה ולא רק בע"ז. ונראה שכוונתו לחלק שבע"ז כתיב להדיא למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, הרי כתיב צוה — לדורותיכם, ודרשו שכל זמן וזמן לדורות עולם הוי ציווי בפני עצמו וציווי חדש יותר משאר מצות, וכיון שהזמן הקודם הוא דבר נפרד מוזמן של עכשיו מטעם זה לא נפסל למפרע, ראה באור שמח שבת פ"ה ה"ד שהוסיף טעם דהוה כמו אין מחזיקין מחתיכה לחתיכה. ולפענ"ד נראה בפ"י התוספתא שהדרש הוא אסמכתא על המלה 'והלאה'. וכן מבואר מלשון התוספתא המובא ברבינו נסים עירובין דף ו, דף סט, דתניא חשוד על ע"ז חשוד על כל מצות שבתורה ולא למפרע אלא מכאן ולהבא

סימן יב

מה שכתוב בתורה הוה דבר נמשך ונצחי ופועל תמיד

יהושע כמבואר שבועות דף לו, אך הגדר כך, דבאמת לכאורה אינו מובן הא מבואר בנדרים דף סה דמשה רבינו התיר שבועתו וא"כ היאך אפשר להתפיס בו כיון דכבר הותרה, אך ככ"ב דכל שכתוב בתורה הדבר הוי נצחי ולא רק מה שהיה, ולכך מצי תפיס בה, וכן נבואת שמואל הוי ג"כ עצם, ואף שמת הדבר ישנו, מה שאין כן בשאר נבואות, וזה ר"ל הך דברכות דף לא ע"ב, ותענית דף ה, ושמואל כתב ספרו מה שאין כן בשאר, ע"כ. ובצ"פ תרומות דף 120 מפרש קושיא הנ"ל: וע"כ כיון דכתיב בתורה הוי דבר נמשך ופועל תמיד, ע"כ. וראה בגמרא מכות צד לב, באריכות, ובצ"פ מהד"ת דף כד ע"א, לעיל פ"ג סי' יו, יח.

[א] בצ"פ מהד"ת, דף סה ע"א (התחלת המאמר לקמן סי' לב, בענין שטר הוי נמשך): עיין בירושלמי פ"ג דמגילה מהך דערכין דף ז ע"ב דאם שם הבעלים חקוק על הדבר אין יכולים לשנותו והוי כמו שנדרו נמשך כל שאנו, ובזה אתי שפיר מה דלכאורה אינו מובן הך דנדרים דף י, גבי נודר במוהי מחמת של מרע"ה ע"ש, והא מבואר בנדרים דף סד ע"ב דהתירו שבועתו ע"ש, וקיי"ל דעוקר כו', אך כיון דהשבועה כתובה בתורה הוה דבר נמשך וכאילו השבועה ישנה תמיד. [ב] בצ"פ מהד"ת, דף 134: עיין בירושלמי ספ"א דנדרים דמקשה על המשנה דלמה לא אמר במומתא של שאול דנקט של משה רבינו ולמה לא מקשה ג"כ ושל

סימן יג

מצוות דאורייתא בכל יום חיוב חדש, דרבנן רק חיוב אחד

תורה. — קריאת שמע. — תפלה. — שבת. — מילה.

דילן, ועיין שבת דף קלא ע"א אדרבא כו', ואין כאן מקום להאריך. (ראה צ"פ כלאים פ"י הכ"ט, דף כב ע"ב), אבל בדרבנן הוה רק חיוב אחד כו', ובזה מבואר הך דנדרים דף ה, אשכים ואשנה פרק זה נדר גדול נדר, דבאמת יש נ"מ כך, דאם נימא דהוה חיוב אחד מוטל עליו החיוב דלמחר ג"כ יעשה זה, ועי' בהך דחגיגה דף ט, גבי

בצ"פ ח"א, דף ב: נ"מ בין דאורייתא לדרבנן, דזה הוה החיוב על כל פעם חיוב חדש, עיין בברכות דף סג ע"ב תדע אדם קורא ק"ש כו', ובאמת זה תליא בהך דכריתות דף טז, אם שבתות כגופים דמיא, וזהו ג"כ הך בעיא דהוריות דף ד ע"ב אין שבת בשביעית אם הוה עקירת כל הגוף, ועיין שם בירושלמי דפליג על גמרא